

FOLKEHØGSKOLEN

ARBEIDSMILJØET:

LINE TIRSLAUG

side 23

KUNSTGAVE:

ALFRED VAAGSVOLD

side 28

DEBATT:

HOMOFØBI

side 38

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:
Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:
ok@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:
Einar Opsvik, Dorte Birch, Angelina K. Christiansen og Espen Bråten Kristoffersen

Kommer ut med 4 nr. pr. år
Frist for innlevering av stoff: 5. feb., 5. mai, 20. aug. og 5. november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: U Oslo (uoslo.no)
Forsidefoto: Passeur Gad
Trykk: United Press
Papir: 200/100g Silk

Abonnement: 300 kr
Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,
1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Besøksadresse: Brugata 19, Oslo
tlf.: 22 47 43 00,
bankgiro: 8101.34.46466

fff@folkehøgskole.no
www.folkehøgskoleforbundet.no
www.frilyntfolkehøgskole.no

Generalsekretær:
Angelina K. Christiansen
angelina@folkehøgskole.no
tlf.: 959 60 115

Leder:
Einar Opsvik
Bakkevegen 36, 6150 Ørsta
einar@folkehøgskole.no
tlf.: 971 76 112

Nestleder:
Ronnie MAG Larsen
Follo folkehøgskole

Styremedlem:
Line Tirskaug
Torshaug folkehøgskole

Styremedlem:
Mariann Aaland
Buskerud folkehøgskole

Styremedlem:
Marianne Amundsen
Agder folkehøgskole

1. varamedlem:
Frida Isungset
Sogndal folkehøgskule

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN
Postboks, 9140 Grønland, 0133 Oslo
Tlf.: 22 47 43 00
fff@folkehøgskole.no

Daglig leder:
Dorte Birch
dorte@folkehøgskole.no
tlf.: 913 52 372

Fagpressen **F**

INNHold

03 Leder, Øyvind Krabberød

04 Portrettet –
Karine Risnes

07 Pedagogisk inspirasjon
– John Dewey

10 Pedagogisk hverdag:
Arkitektur Sandefjord

13 Foto: Mer enn ord

14 Forslag til endringer i ny
folkehøgskolelov

15 Ny mastergrad – strikking

18 Folkehøgskoleprosjekt i Ukraina

20 Friluftsliv – ny bacheloroppgave

22 Distriktsmøter

23 Arbeidsmiljøet – nøkkel til utvikling

26 Fosen:
Den naturale folkehøgskole 50 år

28 Kunstgave fra Alfred Vaagsvold

30 Bøker: Sang som våpen

32 Miniseminar:
Sagatun folkehøgskole 160 år

34 Syng, spis og snakk

35 Skjerveen gjør Hegel forståelig

36 Bøker: Roman fra tidlige
folkehøgskoleår i Finland

38 Debatt: Diskrimineringsloven
– men er det fbs da?

39 Nekrolog: Terje Thronæs til minne

40 Skjerøheimprisen
til Sigurd Høverven

41 Nytt fra landskapet

42 Fra folkehøgskole til reality

44 Arbeidslivet:
Advarsel i arbeidsforhold

46 Leder – Einar Opsvik

47 Nytt fra Folkehøgskoleforbundet

50 Nytt fra informasjonskontoret

52 Baksiden: Tekst/diktstafetten

LEDER: IKKE GLEM SANGEN

Sang spiller en unik rolle i å skape fellesskap, identitet og samhold, og det har lenge vært en verdifull måte for folk å uttrykke følelser, verdier og felles minner. Her er noen grunner til at sang er så viktig og hva den skaper:

- 1. Fellesskap og samhörighet:** Sang samler mennesker på en måte som få andre aktiviteter kan. Å synge sammen, enten det er på en fotballkamp, i et kor eller under nasjonale seremonier, skaper en følelse av tilhørighet og samhold. Det styrker båndene mellom mennesker og bidrar til å bygge opp fellesskapsfølelsen.
- 2. Identitet og kulturarv:** Gjennom sang holder vi liv i kulturelle tradisjoner, både lokalt og nasjonalt. Når barn lærer gamle sanger i skolen, får de en tilknytning til kulturen og historien sin. Arbeiderbevegelsen og folkehøgskolen har for eksempel lange tradisjoner for å bruke sang som uttrykk for fellesskap og verdier, som igjen bidrar til å forme identiteten til de som deltar.
- 3. Uttrykk for følelser:** Sang er en kanal for å uttrykke følelser som kanskje ellers er vanskelig å sette ord på. Enten det gjelder glede, sorg, håp eller samhold, gir sang en felles måte å uttrykke disse følelsene på, noe som kan være spesielt viktig i samfunn eller grupper som står overfor utfordringer.
- 4. Psykologiske og fysiske fordeler:** Forskning viser at sang har positiv

effekt på helsen. Det reduserer stress og kan gi en følelse av velvære, både gjennom selve sangopplevelsen og gjennom endorfinene som frigjøres. I tillegg skaper sang dypere pust, noe som kan gi både fysisk og mental avspenning.

- 5. Språk og læring:** For barn er sang en leken måte å lære språk, rim, rytme og memorering. Sang i skolen kan bidra til å styrke elevenes læring på mange nivåer, samtidig som det gir dem en positiv opplevelse av musikk som kan være med på å bygge opp deres kulturelle og kreative kompetanse.
- 6. Sosial inkludering og mangfold:** I en globalisert verden gir sang også rom for å utforske og inkludere sanger fra ulike kulturer. Dette kan styrke forståelsen og respekten for mangfold, og bidra til å skape broer mellom ulike grupper.

At vi synger mindre i skolen og ellers i samfunnet kan bety at vi mister noe av denne verdifulle kulturelle kapitalen. Fellesskapet rundt sang styrker en felles identitet, både i små grupper og på samfunnsnivå, og det gir rom for både personlig og kollektiv vekst. Det er kanskje nettopp derfor vi stadig ser folk samle seg rundt fotballsanger – det er en av få arenaer hvor folk uformelt og ukritisk kan løfte stemmen i fellesskap.

Vi i folkehøgskolen ønsker å være på ballen og framsnakke og pushe sangen i samfunnet. Vi er støttespiller for *Krafttak for sang* og oppmuntrer nå sterkt skolene

til å arrangere *Syng, spis og snakk* rundt om på folkehøgskolene. Les Espen sin sak på side 34 om arrangementer som allerede er i gang.

Bjørnstjerne Bjørnson har faktisk skrevet en sang om sangens verdi – i 1872:

SANGEN HAR LYSNING

1. Sangen har lysning, og derfor den gyder over dit arbeid forklarelsens skin; sangen har varme, og derfor den bryder stivhet og frost, så det tør i dit sind. Sangen har evighet, derfor den skyder fortid og fremtid i hob for dit syn, tænder uendelig attrå og flyder bort i et lyshav af længsler og lyn.

2. Sangen forener, idet den fortoner mislyd og tvivl på sin strålende gang; sangen forener, idet den forsoner kamplystne kræfter i samstemmig trang: trangen til skønhed, til død, til det rene! – Nogle kan gå på dens lyslange bro højere, højere, frem til det ene, som ikke åbnes for andet end tro.

3. Fortidens længsler i fortidens sange kaster vemodigt en aften-rød glans; samtidens længsler i toner vi fange ind for en eftertidens sjælfulde sans. Slægternes ungdom i sangen har møde, tumler sin stund i de tonende ord; – fler end vi aner, ja, ånder af døde vugges i kvæld i vort festlige kor.

Øyvind Krabberød

Fra og med 2024 vil magasinet Folkehøgskolen komme ut med fire årlige utgaver. Det legges også stadig ut aktuelt stoff på www.frilyntfolkehogskole.no

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder. Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt. Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehogskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen. Magasinet redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten.

SKOLEN SOM ALDRI OG DAMA SOVER SOM ALDRI GIR SEG

Det er midt i september, litt regn i luften, jeg skal møte Karine Risnes (43), lærer ved Ringerike folkehøgskole på Hønefoss, for et intervju. Hun er ute på tur i skogen med elevene – så jeg benytter sjansen på å snuse litt rundt i drivhuset og kjøkkenhagen hun har drevet til. Litt middag først så er hun klar – med et stort smil.

Tekst: Øyvind Krabberød

Foto: Karine Risnes og Øk

For Karine er samfunns- og miljøengasjementet mer enn festtaler – det skal leves ut i praksis.

Sjefen, rektor Morten Eikenes, forteller at Karine er veldig viktig for skolen og solidaritets- og miljøarbeidet, hun får med seg folk. Representant er hun også i skolens styre for de ansatte. Dette har jeg lyst til å se litt nærmere på.

– Det er viktig å skape et mulighetsrom for at elevenes engasjement kan vokse, skape håp gjennom å utføre samfunnsarbeid i praksis – hva vi kan gjøre håndfast for endring. Det er fort at miljøproblemer blir overveldende, men vi kan faktisk gjøre noe. Det beste ved å jobbe ved skolen er muligheten til å bli inspirert av og styrke ungt samfunnsengasjement, understreker Karine.

MILJØREGNSKAPET

Det jobbes godt med miljøansvaret ved Ringerike folkehøgskole. Karine er engasjert i miljøregnskapet og er en pådriver i skolens bærekraftsarbeid. De er også miljøfyrtårn og på kjøkkenet jobbes det for mer økologiske produkter, mindre rødt kjøtt og matsvinn.

Karine Risnes har mastergrad i samfunnsgeografi med hovedvekt på miljø/klima og utviklingsgeografi, idrett grunnfag og praktisk-pedagogisk utdanning. Men det lå ingen tanker om folkehøgskole da hun skulle ut i arbeidsmarkedet. Men så ble det et år som lærer i solidaritetsar-

beid ved Åsane folkehøgskole og fra 2012 lærerjobb på Ringerike folkehøgskole.

Vestfoldingen har bred erfaring med organisasjons- og frivillig arbeid i inn- og utland. Hun skrev sin master om småskala-vannkraft i Nicaragua og konflikter rundt dette, og har bodd i flere perioder i landet. Hun kjenner Latin-Amerika godt gjennom arbeid i Chile og gjennom engasjement i Changemaker og Latin-Amerikagrupperne i Norge.

KJØKKENHAGE

Vi hadde hørt at de hadde en kjøkken-elevhage ved skolen og hadde lyst til å ta den nærmere i øyesyn. Karina forteller at hun og en kollega droppet og dømte om å omdanne et grasområde bak skolen til en kjøkkenhage – tilbake i 2019. Og det ble klarsignal og økologisk hagebruk og drivhus av drømmen.

– Vi er veldig glade for og stolte over hva vi har fått til i den lille oasen på baksiden av hovedbygningen. Våren 2020 sto drivhuset vårt ferdigbygget, og vi begynte med noen pallekasser til dyrking av grønnsaker og urter. Våren 2021 gikk to av lærerne på et økologisk kjøkkenhagekurs, og resultatet av det så vi sommeren 2021 da de jobbet frem en liten «åker» med forskjellige vekster i økologisk vekselbruk. Elevene på valgfag bærekraft holder mye til her på høsten og våren, forteller hun entusiastisk. God hjelp har hun fått av vaktmester Tom Ernestus.

DE STORE SPØRSMÅLENE

Det er høst i hagen, og etter en sommer uten altfor mye tilsyn kan det hele se litt kaotisk ut. Men vi får en fin omvisning og beskrivelse av hvordan de jobber pedagogisk med kjøkkenhagen. I et valgfag driver elevene fram planter som de får plantet ut før skoleslutt. Og under vårfesten med foreldrene er det salg av tomatplanter de har drevet fram med plantelys i en kjeller. Dette får nye elever høste inn på høsten. I valgfaget, som er veldig populært, prøver de også ut ulike konserveringsmetoder og fermentering. Karine forteller at det gjennom dette arbeidet legges vekt på økologi og gir mulighet til å snakke om de store spørsmålene – kortreist og sunn mat nå og i framtida.

Bærekraft er en integrert del i det pedagogiske arbeidet på alle linjene og i skolens fag for øvrig. I løpet av skoleåret har de flere temadager med fokus på bærekraft for alle elevene. Karine har også et eget valgfag innen bærekraft med en engasjert elevgruppe. Alle linjene skal i tillegg ha sitt eget bærekraftprosjekt som ofte er knyttet til linjenes egne fagfelt.

KUTTER FLYREISER

Bærekraftspådriveren kom til skolen på Hønefoss i 2012 og har jobbet med solidaritetslinjer hele veien, når det har vært elever nok.

– Hvor lenge blir du her? spør jeg.

– Enten gror jeg fast – eller så blir det noe nytt, jeg trives veldig godt. Det er flott med stor faglig frihet – og så lenge en kan være med på å skape fag og aktiviteter som elevene vil være med på er det meningsfullt å være her.

Da vi tok kontakt med Karine i sommer for et hagebesøk og intervju fanget vi henne på familierese i Europa. Interrail med mann og barna på syv og ti år. Flyreiser kuttes både ved skolen og på privaten.

Da hennes linje Global solidaritet ikke kom i gang denne høsten ble det ryddet plass til andre oppgaver. Hun arrangerer en interrailtur i Europa, på tvers av linjene, hvor temaet er flyktningepolitikk og migrasjonsutfordringer. – Det er viktig å skape et engasjement og vi bruker også Oslo som klasserom, forteller hun. Karine ønsker å formidle politikk som handler om solidaritet, klima- og miljø, konfliktløsning, rasisme og diskriminering – det er mye å ta av her.

– Og på fritida – hvis du har det?

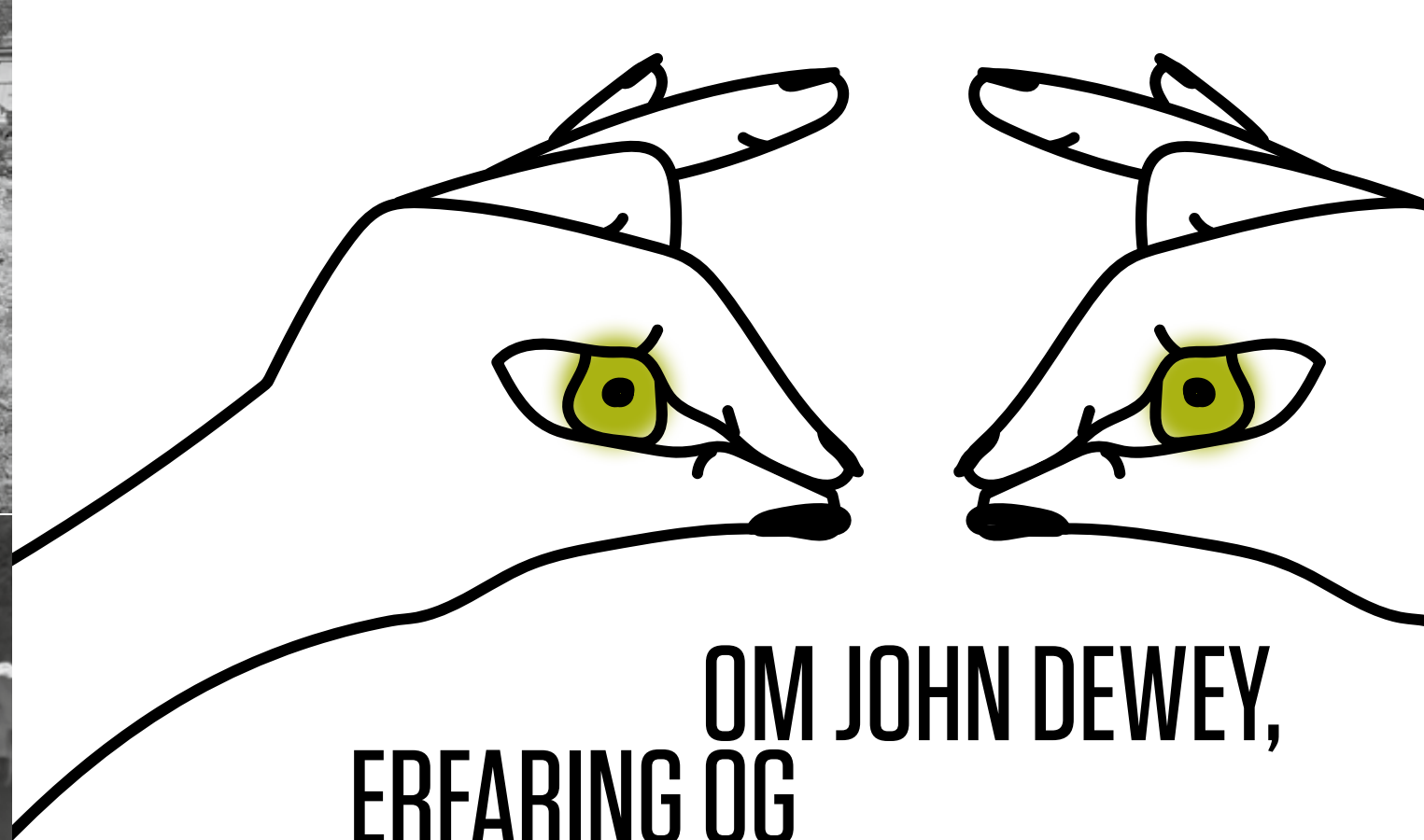
– Det blir mye familie – barn, fotball og håndball. Og så blir det en hel del friluftsliv i familien. Hun sitter også i styret i Palestinakomiteen i Ringerike. Med oppvekst i Sande i Vestfold ble det mye bandy på den idrettsglade dama.

En titt på Ringerike folkehøgskoles hjemmesider gir et inntrykk av en skole som vil noe. Vi mistenker at Karine har ført dette i pennen. Vi leser:

Hvert år er målet å sende fra oss 125 miljø- og samfunnsengasjerte elever. Med ambisiøse mål og kreative løsninger skal vi gi et enda bedre tilbud til elevene de kommende årene. For oss er fokuset på bærekraft sentralt i skoleutviklingen, og FNs 17 bærekraftsmål ligger til grunn for arbeidet vårt.

Det skal være gøy å jobbe med bærekraft på Ringerike folkehøgskole. Ja, vi må endre oss, men det skaper mange nye muligheter. Sammen skaper vi et bærekraftig folkehøgskolesamfunn, som kan inspirere oss alle til å gjennomføre konkrete tiltak for en god fremtid.

Vi takker for praten og ønsker lykke til videre!

OM JOHN DEWEY, ERFARING OG DEMOKRATI

Av Odd Haddal

For oss i folkehøgskolen er den amerikanske pedagogen John Dewey trolig best kjent som mannen bak det velbrukte uttrykket «learning by doing», altså at vi lærer gjennom handling eller erfaringer. Og vi skynder oss alltid med å tilføye: «Og gjennom å reflektere over erfaringene.» Men vi bør kanskje også kjenne ham som mannen som hevder at en sentral rolle for skole og utdanning er å fremme medborgerskap og som trekker linjer mellom læring og demokrati.

BAKGRUNN

John Dewey (1859-1952) var en ledende amerikansk pedagog og filosof som også har hatt stor innflytelse i andre deler av verden, spesielt i Asia. I Norge ble han æresdoktor ved Universitetet i Oslo i 1946. Han ble født i Vermont og sønn av en handelsmann som hadde sans for humor, som blant annet kunne reklamere slik

for sine butikkvarer: «Hams and Cigars – Smoked and Unsmoked».

Dewey fikk sin doktorgrad fra Johns Hopkins University og fungerte som professor flere steder, før han i 1894 ble ansatt som professor i filosofi og pedagogikk ved University of Chicago. Imidlertid flyttet han til Columbia University i New York i 1904, der han ble til han pensjonerte seg i 1930. I likhet med Grundtvig har han skrevet mye om mangt, og hans samlede verker utgjør 37 bind. Han tok for seg alle mulige slags emner, fra pedagogikk, psykologi og filosofiske artikler om hvordan vi mennesker tenker, til artikler om borgerrettigheter og hvorfor postkontorene burde ha kunst på veggene.

Som leder for pedagogisk institutt i Chicago startet han den første såkalte «laboratory school», en forsøks- og eksperimentalskole direkte drevet av instituttet. Der kunne lærerstudentene få praktisk

erfaring, samtidig med at forskerne kunne teste teorier og ideer. Et lite privat apropos: Slike skoler finnes fremdeles. Min amerikanske kone var elev ved en slik lokal *lab school*, der hennes far først var rektor og deretter leder for universitetets pedagogiske institutt.

Dewey stilte mange spørsmålsteget ved den tradisjonelle undervisningen og kritiserte blant annet opplegg og testing som «gjennomsnittliggjorde» eleven. I stedet fremmet han det han kaller progressiv pedagogikk «der forskjeller i evner og erfaring blir verdsatt» og «særlige evner [f.eks. i musikk, drama, tegning, teknikk og ... håndverk] ... betraktes som en spesiell ressurs.» (Dewey, 1928, s.193). Han hevdet også at kunst var «the greatest intellectual achievement in the history of humanity.»

Dewey var en mye brukt foredragsholder, engasjert i samfunnslivet som debatt-

HAN HEVDET OGSÅ AT KUNST VAR “THE GREATEST INTELLECTUAL ACHIEVEMENT IN THE HISTORY OF HUMANITY.”

ant, aktiv i lærernes fagforening, og støtte-spiller for borgerrettsorganisasjonene American Civil Liberties Union, ACLU og NAACP. I 1938 fungerte han som formann for en People's Lobby-kommisjon i Mexico som frikjente Trotskij fra beskyldningene Stalin hadde rettet mot ham.

Noen ord om Deweys språk. Han var svært sjelden kortfattet eller fyndig i det han skrev. Det slagordlignende uttrykket «learning by doing» kommer ikke direkte fra ham, men er en etablert oppsummering av hans tanker om læring. For oss som stadig ber elevene reflektere over sine erfaringer, kan det være en interessant å få en smakebit på hva han mener med *reflekterende tenkning*: “Active, persistent, and careful consideration of any belief or supposed form of knowledge in the light of the grounds that support it and the further conclusions to which it tends.” (Largueux, 2021). Litt enklere sagt: aktiv vurdering av antatt kunnskap i lys av begrunnelser og konklusjoner.

ERFARING

Våre erfaringer danner og utdanner oss. Det er en gjensidig avhengighet mellom erfaring og læring som kommer fram av uttrykket «learning by doing», eller snarere “learning to do by knowing and to know by doing.” *Erfaring* betyr en vekselvirkning mellom oss mennesker som sosialt vesen og den verden vi lever i, «en hendelse i samspillet mellom et levende vesen og dets fysiske og sosiale omgivelser». Dewey var opptatt av evolusjonsteorien og så på

verden som en biologisk prosess. Likevel har det sosiale mennesket sin plass her, og «like fullt rommer [prosessen] alle aspekter ved det å være et levende menneske med følelser, tanker og kunnskap», påpeker Tuva Marthinsen i sin masteroppgave om John Dewey (2015, s. 46).

Erfaringslæring betyr ferdighet, innsikt eller viten oppnådd gjennom egen opplevelse eller øvelse. Det er denne interaksjonen med verden som Dewey er opptatt av, og erfaringen kan forstås som *situasjoner*, som er en slags grunnleggende enhet. Spesielle situasjoner eller kontekster gir oss spesielle innsikter: liv og læring består av et mangfold av situasjoner med ulike refleksjoner. I flere sammenhenger påpeker han at vi egentlig ikke lærer direkte av erfaring, men “we learn from reflecting on experience.” (Largueux, 2021). Han ser på læring som en slags logisk vitenskapelig metode, der refleksjonen vurderer alle sider ved hendelsen på grunnlag av tilgjengelige opplysninger.

DEMOKRATI

Dewey var en sterk forsvarer av demokrati som politisk styreform og hevdet at demokratiets framtid er avhengig av hver enkelt av oss. I 1939 skrev han, med stadig økende aktualitet, at «dagens sterke fiender av demokratiet bare kan bekjempes ved dannelsen av personlige holdninger hos hvert enkelt menneske» (Vaage, 2000, s. 265). Selv om han sterkt hadde støttet at USA deltok i 1. verdenskrig, var han like sterkt imot at USA

skulle delta i den andre, en holdning som ble både hyllet og kraftig kritisert (Festenstein, 2023).

Dewey var hele sitt liv opptatt av skolen og demokratiet og mente at skolen må fungere som «demokratiets fødselsjelder» (Vaage, 2000, s. 45). Det omfattende hovedverket *Democracy and Education* ble utgitt i 1916, og i en artikkel fra 1937 oppsummerte han sine tanker om skolens plass i et demokrati: «Skolen kan ikke alene makte å skape eller realisere denne ideen [demokrati]. Men den kan i det minste skape individer som med sitt intellekt forstår ideens konkrete betydning, som med sitt hjerte slutter varmt opp om den, og som med sine handlinger er i stand til å kjempe for den» (Ibid, s. 260).

Demokrati er «en virksom tro» på menneskets muligheter. For Dewey er det mer enn en styreform; det er også en livsstil, en personlig form for liv og en type fellesskap. Hans fyndigste og mest kjente forklaring på demokrati er trolig: «A democracy is more than a form of government; it is primarily a mode of associated living, of conjoint communicated experience.” (Dewey, 1916, s. 101). I andre sammenhenger bruker han uttrykket «way of life» for «associated living». Demokrati er

derfor *primarily* en personlig livsstil, og denne livsstilen er en forutsetning for styreformen: det politiske flertallsstyret vil egentlig ikke fungere uten den personlige livsstilen. Dewey mener at demokratiet «innebærer at en har og uopphørlig praktiserer visse holdninger som danner ens personlige karakter og styrer ens ønsker og hensikter i alle livets forhold.” (Dewey, 1939, s. 265).

For ham var demokratiet et flertallsstyre med etiske idealer. «Det er naturlig å se Deweys teori om demokrati som en moralsk idé [...] om hvordan den demokratiske prosessen skal foregå». (Marthinsen, s. 55). Demokratiets etiske betydning er basert på samfunnets mangfoldige bidrag til veksten til hvert enkelt medlem av samfunnet.

AKTUALITET

Marthinsen peker på at hans ideer om demokratiet har både et sosialt og et

politisk aspekt og konkluderer med å si at Deweys filosofi handler om å gjøre ting bedre. «Mennesket er for Dewey først og fremst et sosialt vesen, det er ikke isolert fra andre eller fra omgivelsene. [...] Konflikter vil alltid oppstå, men dette er ikke problemet, og det som er vesentlig er

... skolen må fungere som «demokratiets fødselsjelder»

hvordan vi reagerer og løser problemene vi møter. Dette krever intelligens, fantasi og samarbeid. Og dette er utdanningens oppgave.» (Marthinsen, 2015, s. 92).

Deweys tanker er også forsøkt modernisert og tilpasset dagens internettlæring. Begreper som *erfaringslæring* som interaktiv læringsteknologi, reflek-

sjon som diskusjonsfora, engasjement som learning games, sosial læring som videokonferanser og demokratisk læring der elevene selv velger sine egne læringsbaner, er noen eksempler på Deweys pedagogisk i dagsaktuell setting. (Growth Engineering Technologies, 2024).

Brandt (2014) hevder at Dewey føyer seg inn i «en pedagogisk tenkning som ligger nær folkehøgskolen.» Han sier at Grundtvig og Dewey delte mange av visjonene for en mer opplyst undervisning som kan føre til sosial forandring gjennom dannelse til aktivt og informert medborgerskap. Imidlertid er Dewey i ettertid blitt kritisert av mange forskere for at hans radikale syn på demokratiet overvurderte den enkelte borger og kraften i demokratiske institusjoner. Likevel tror jeg at hans demokratiske idé, både som styreform og livsstil, er like aktuell i dag som for hundre år siden og vinner gjenklang i folkehøgskolen.

Referanser

Brandt, Ø. (2014). «Min pedagogiske ledestjerne: John Dewey». *Folkehøgskolen*, nr. 2, s. 10-11.

Dewey, J. (1916). *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York: Macmillan. Retrieved via Internet Archive.

Dewey, J. (1928). “Progressiv pedagogikk og pedagogikk som vitenskap» (Progressive Education and the Science of Education”. I Vaage, S. (red). (2000). *Utdanning til demokrati – Barnet, skolen og den nye pedagogikk. John Dewey i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag.

Dewey, J. (1939). «Skapende demokrati – oppgaven foran oss» [Creative Democracy – The Task Before Us]. I Vaage, S. (red). (2000). *Utdanning til demokrati – Barnet, skolen og den nye pedagogikk. John Dewey i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag.

Festenstein, M. “Dewey’s Political Philosophy”, *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Spring 2023 Edition)*, Edward N. Zalta & Uri Nodelman (eds.), URL = <https://plato.stanford.edu/archives/spr2023/entries/dewey-political/>.

Largueux, R.C. (2021). A Spurious John Dewey Quotation on Reflection. *Academia Letters*, Article 363. <https://doi.org/10.20935/AL363>.

Marthinsen, T.K. (2015). «John Dewey om demokrati, utdanning og erfaring». Masteroppgave. Universitetet i Oslo.

Vaage, S. (red). (2000). *Utdanning til demokrati – Barnet, skolen og den nye pedagogikk. John Dewey i utvalg*. Oslo: Abstrakt forlag.

PEDAGOGISK HVERDAG:

ARKITEKTUR OG INTERIØRDESIGN – SANDEFJORD FOLKEHØYSKOLE

En linje som er viktig i folkehøyskolen

Folkehøyskole - året før ungdom bestemmer seg for hvor veien går videre i livet. Dette utdanningskonseptet som er knyttet til Skandinavia har jeg sett verdien av – og jeg opplever at linja Arkitektur og interiørdesign passer godt inn i dette skoleslaget.

Denne linja er et relevant tilbud for dem som er interessert i arkitektur og design og gir mulighet til å komme seg tettere på bransjen og skjønne bedre hva det innebærer å være en kunstner som skaper funksjonell kunst. Her kan de prøve ut fagområdet og se om de trives med å skape idéer som skal være til glede og nytte for mennesker, alt fra bestikk til bygg.

Mange elever kommer med mye usikkerhet om de skal ta videre utdanning i dette faget. Enten det er noe de kommer til å bli faglig gode på, eller som de skal ha glede av videre som person. Et folkehøgskoleår på denne linja tror jeg er midt i blinken for mange av dem som ønsker seg en ganske krevende videre utdanning. Det gir et innblikk i livet de skal forholde seg til i kommende år, i studier og i videre arbeid. Og det tror jeg er kjempe viktig, ikke minst at de får lært mye før de skal levere opptaksprøver, portfolie, eller velge en arkitektur- eller designskole for videre utdanning.

HVA GIR DENNE LINJEN TIL DE SOM GÅR PÅ ARKITEKTUR OG INTERIØRDESIGN?

Det er viktig å formidle at det finnes mange måter å være kreativ på, og at det lønner seg å ha et designperspektiv med seg videre – om de velger å utdanne seg innen dette fagområdet eller ikke. Men å leve

livet sitt med et fokus på estetikk, på alt rundt seg, at noe er designet og ikke bare en tilfeldighet, synes jeg er viktig. Dette sikrer et slags ansvar i hverdagens valg, en kvalitet som man veldig fort kan gå glipp av dersom man ikke har et bevisst forhold til formgivning i hverdagen og livet.

Betydningen av dette faget og hvordan det påvirker livet til en selv og folk rundt seg er jo noe av det viktigste jeg ønsker å formidle. Mange i samfunnet sliter med psykisk helse og andre problemer som lett kan ha sammenheng med hvordan de har opplevd livet i enkelte perioder. Men vi kan spørre oss om hvordan tilknytningen til der de har bodd, hvordan det har vært – har påvirket personligheten deres og etter hvert livene

deres?

Hva betyr en spisestue i barnas liv i hverdagen sammen med familien deres?

Hvilken grad av trygghet har de fått fra noe de ser på hver eneste morgen?

Hva betyr det å flytte til et annet sted mens man har med seg møblene som har med seg sin identitet, og ikke minst minner?

Var det et bevisst valg da man kjøpte en stol – og var det en del av identiteten som blir med meg videre i livet? Kan møblene egentlig formidle identitet?

PASSEINTE GAD, LÆRER ARKITEKTUR OG INTERIØRDESIGN

Jeg heter Passeinte Gad, 39 år gammel og kommer opprinnelig fra Kairo. Utdannet arkitekt med bachelorgrad fra Egypt. Jeg har jobbet med både arkitektur og interiørdesign i elleve år – både i Kairo og Dubai, før jeg startet å jobbe som lærer. I 2021 begynte jeg å undervise ved Sandefjord folkehøyskole på linja Arkitektur og interiørdesign. Det er en helt annen hverdag enn å jobbe i næringslivet. Det å være lærer gir en et helt annet perspektiv i hverdagen, og kontakten med elevene er inspirerende.

HVA GJØR JEG?

Jeg planlegger mye på forhånd for å lage et rammeverk med en ganske lav terskel som utgangspunkt – dette for å inkludere elever med ulike bakgrunner.

I starten av året er det for eksempel å utforske design og former i naturen rundt seg, analysere det og lære av det... lære å formidle en idé gjennom blyant, et ark eller bare noen streker. Vi analyserer prosjekter og design fra forskjellige perspektiver før vi fyller på med inntrykk og faktisk begynner å produsere noe kreativt.

ELEVENE ER MED, DET ER DERES ÅR, OG DE SKAL FÅ MEST UT AV DET...

Oppgavene og hvor mye fokus vi legger på arkitektur, interiørdesign eller produktdesign tar jeg sammen med elevene. Deretter lager vi sammen en plan for hvert halvår. Jeg sikrer så at de lærer det som er mest aktuelt for dem. Det må ha verdi for helheten av designområdet, men vi har stor fleksibilitet for hva de skal lære og hvordan de lærer det. Jeg veileder gjennom metodikk og tekniske råd.

Jeg ønsker å tilrettelegge for en helhetlig og variert læringsopplevelse hvor elevene erfarer at læring er en prosess der de selv bidrar og er ansvarlige for egen læring.

HVORDAN GJØR JEG DET?

Elevene har møtt ulike arbeidsmetoder i sine tidligere skoleår. Jeg liker å kombinere flere metoder i undervisningen. Så er det også fint å få tilbakemeldinger fra elevene med hva de opplever de har fått best utbytte av. Hver uke har vi én dag med forelesninger, presentasjoner og diskusjon. Dag nummer to har vi individuell oppfølging som etterfølges av en workshopdag. Så gjennom uka har elevene opplevd ulike metoder og presentasjoner – dette snakker vi videre om i elevsamtaler.

Jeg setter også stor pris på gruppearbeid. Elevene lærer like mye av hverandre som de lærer av oss lærere. Å hente inspirasjon fra samtaler og skjønne verdien av andres mening er noe de bør øve på. Spesielt innen arkitektur som fag, hvor man jobber mye med mennesker, og skal skape opplevelser for oppdragsgivere og etterhvert påvirke livene deres på en eller annen måte.

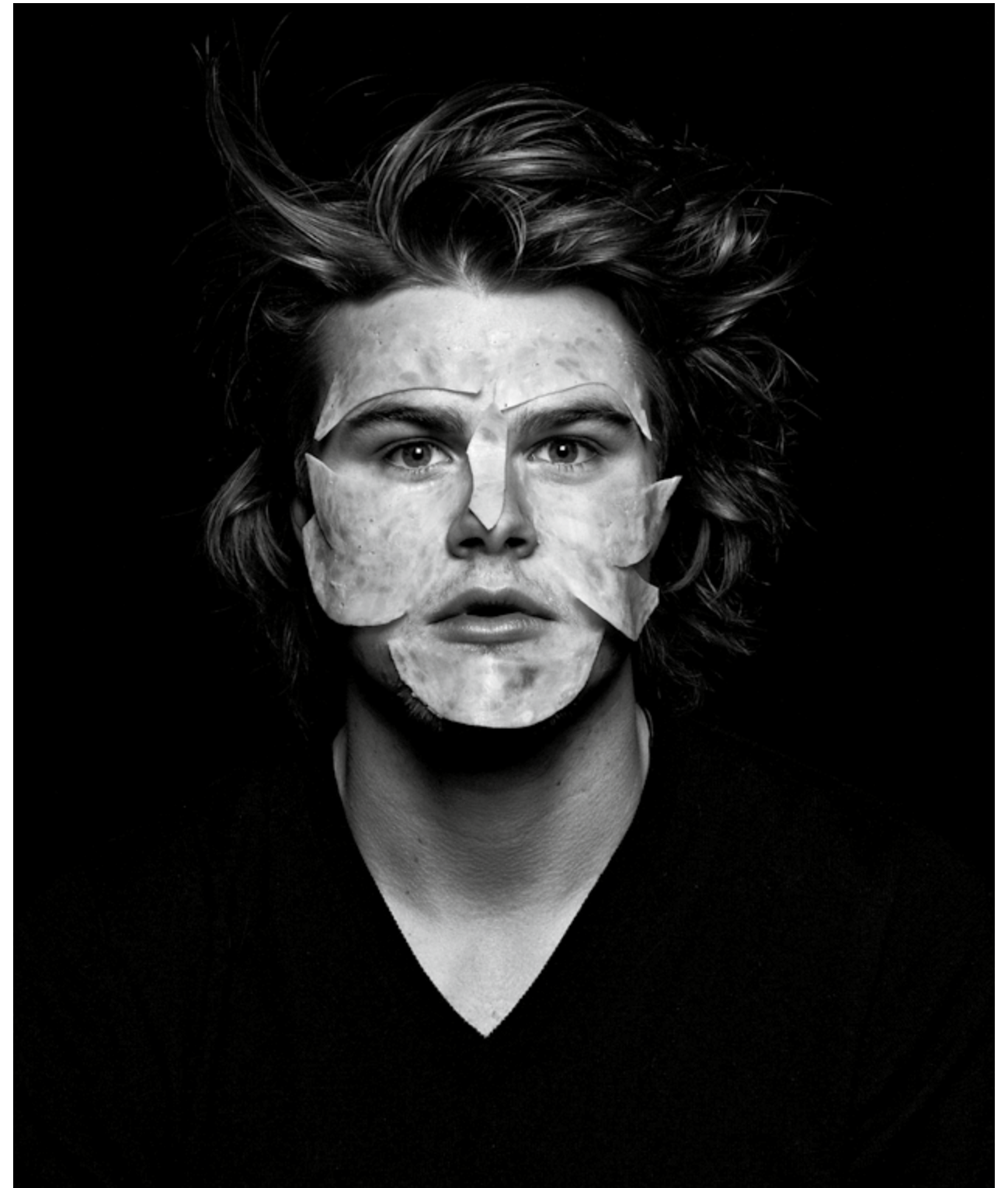

HVA ER VIKTIG ?

På Sandefjord folkehøyskole setter vi stor pris på kvalitet og kreativitet. Det er viktig for linjen å sørge for at de to første verdiene (kreativitet og kvalitet) ikke motarbeider hverandre. Vi etterstreber at elevene verdsetter og sanser kvalitet og ikke undervurderer den for kreativitetens skyld. Vi ønsker at vi gjennom god kvalitet også sikrer kreativiteten.

I faget ønsker vi å sette en høy standard for elevenes prosjekter, hvor elevene erfarer at friheten i oppgavene går hånd i hånd med ønske om høy kvalitet.

Tekst og foto: Passeinte Gad

Mer enn ord

Alt som er bak min fasade finnes bare i din fantasi

Peder Pedersen, Lofoten folkehøgskole

Foto: Ulrika Kestere

FORSLAG TIL ENDRINGAR I FOLKEHØGSKULELOVA,

FELLES HØYRINGSSVAR FRÅ FOLKEHØGSKOLERÅDET

Regjeringa har sendt ut på høyring «forslag til endringer i folkehøgskuleloven». Departementet har gitt tydelege signal om at innspel frå folkehøgskuleorganisasjonane i høyringsrunda vil vege tungt i den vidare prosessen. Folkehøgskolerådet (FHSR) sitt høyringssvar vart levert innan fristen 20. oktober og er resultat av ein grundig prosess. Saka har blitt behandla i dei fire organisasjonane, sendt ut på høyring til lokallag og tillitsvalgte og deretter drøfta i felles møter. Med utgangspunkt i innspel og forslag frå organisasjonane og bidrag frå skular og lokallag har ein kome fram til eit felles svar i regi av FHSR. I dette dokumentet står ein samla om dei store linjene og dei aller fleste punkta.

Det er viktig i denne prosessen å ivareta folkehøgskulen sitt særpreg, pedagogiske fridom og ei organisering som sikrar trygg skuledrift inn i framtida. Formålsparagrafen er overordna og gir føringar for resten av lova. I FHSR sitt forslag til ny formålsparagraf har ein redigert bort omgrep foreslått av departementet og lagt vekt på det overordna knytt til allmenndanning og folkeleg opplysning. Det har også vore sterk semje om å halde fast ved at den einskilde skule skal fastsette sitt verdigrunnlag. FHSR sitt forslag er som følgjer:

Lovens formål er å bidra til at det kan opprettes og drives folkehøgskoler i Norge.

Folkehøgskole må være med i skolens namn, og bare skoler som er godkjent etter § 2, kan bruke navnet folkehøgskole.

Folkehøgskolens formål er å fremme allmenndanning og folkelig opplysning, aktivt medborgerskap og menneskeverd.

Den enkelte folkehøgskole har ansvar for å fastsette verdigrunnlag innenfor denne rammen.

Det er ei utfordring å møte behovet for å styre, og samstundes sikre at folkehøgskulane har tillit og fridom til å utvikle seg fritt med bakgrunn i eiga historie. Ein har derfor argumentert mot at staten skal regulere elevbetalinga og regulere talet på overnattingsdøgn. Forslaget om at alle skular skal vere stifting eller AS har juridiske og økonomiske konsekvensar. I denne saka har vi hatt kontakt med våre advokatar for å finne gode løysingar. Høyringssvaret frå FHSR ser ikkje at det er naudsynt å innføre dette som eit pålegg dersom openheit og kontroll er målsettinga.

Vi kan vere svært glade for at departementet ynskjer å skape ein solid folkehøgskulesektor med føreseielege økonomiske og organisatoriske rammer, og framleis vere eit viktig supplement til det ordinære utdanningssystemet. Prosessen knytt til redigering av lova fører ikkje med seg stor dramatikk for sektoren. Overskrifta i NOU 2022:16 om «Folkehøgskole for alle» kan vi ta på alvor, - men vi vil styre «butikken» utifrå eigne føresetnader.

Det visjonære i skuleslaget og pedagogikken må vi ivareta sjølv! Det skjer i våre demokratiske organ og skal byggast av rørsle nedanfrå, tilpassast tida og ungdomsgruppa. Det er vår oppgåve å gjere folkehøgskulen tydeleg som eit sterkt bidrag til demokratisk danning og beredskap.

Høyringssvaret er tilgjengeleg for alle på www.folkehogskolera-det.no I den vidare prosessen utover vinteren blir det jobba med høyring til forskrift for lova.

Einar Opsvik,
leiar Folkehøgskoleforbundet

MASTEROPPGAVE: MED FAGET SOM VERKTØY

Etter mange år i folkehøgskolen, var det virkelig en fantastisk mulighet til å kunne få løfte blikket å se mer overordnet på deler av mitt eget virke som folkehøgskolelærer. Å studere til en master med forankring i egen praksis har gitt meg både bekræftelser og åpnet opp for nye undringer.

Bakgrunnen for valgt tematikk til masteroppgaven kom faktisk mange år tidligere, i en valgfagsklasse jeg har undervist i snart ti år, strikking valgfag.

Vi så over tid at elevenes tilstedeværelse i fellesområdene og spesielt peisestua var dalende. Hos oss er peisestua selve hjertet i bygningen, og et rom alle er gjennom eller innom, flere ganger om dagen da det ligger i direkte kontakt med vår matsal. Strikking valgfag skulle både være en aktivitet som økte tilstedeværelsen i rommet, gjorde peisestua til et mindre skummelt rom å oppsøke og oppholde seg i, samt tilby muligheter til å øke den enkeltes kompetanse i strikking. Altså skulle faget i utgangspunktet likeverdig romme både det sosiale og det faglige.

I CAME FOR THE PEOPLE!

Strikking er en nokså enkelt grunnteknikk å lære seg, som kan bygges på og utvikles i det uendelige. Likevel ble jeg svært forundret da jeg gjennom et skoleår opplevde at det var elever som ikke lærte seg å strikke. En kan ikke forvente at alle blir bitt av

basillen, men likevel forundret det meg at disse elevene ble værende på listen over deltakende elever uke etter uke. For selv om noen av disse elevene ikke hadde strikket noe særlig i timene gjennom skoleåret, var de likevel alltid til stede, aktive og engasjerte i timene.

Til å begynne med følte jeg meg litt mislykket som lærer, det var jo tross alt strikking faget gikk ut på. Men så hadde jeg en fin samtale med Noah. Han var fra Amerika og sammen med ca 40 andre hadde han meldt seg på strikking. Han var alltid en av de først til å møte opp. Han forsøkte på nytt og på nytt, fikk hjelp til å legge opp – men neste time var vi like langt. Til slutt ga han bare helt opp strikkingen, men fortsatte å møte opp til timene. Han fullførte på oppmøte og fikk faget godkjent. På reunion året etter fortalte han meg at strikking var et av hans favorittfag. Og det var ikke fordi det var lett-vint å få faget godkjent, men fordi det var så mange flotte folk som var med. Medelever som han sjelden ellers snakket med, fikk han bli kjent med i disse timene; I came for the people!

Så for mine empiriske undersøkelser til masteroppgaven ønsket jeg å undersøke mer rundt nettopp hva det vil si, eller hva det har å si at en samler så mange elever, fra alle klasser og alle kjønn til to timers strikke-snakke-samvær i peisestua hver uke. Ved hjelp av en randomizer i gruppen

av elever det foregående skoleåret, hvor 56 elever var registrert på faget ved årets slutt, ble det trukket ut ti navn, hvor av fire endte som deltakere i studien. Det ble gjennomført semi-strukturerte individuelle intervju med disse fire og det er disse intervjuene som utgjør det empiriske materialet til oppgaven. Intervjuene ga verdifulle svar og åpnet nye dører til forståelse om hva som faktisk skjer i timene utenfor min kontroll eller regi, og har fremdeles stor egenverdi for meg utover å utgjøre det empiriske forskningsmaterialet.

LIV OG DØD-TEMATIKK

Alle de fire informantene trakk frem det sosiale som en viktig faktor i faget. De snakket om hvor mye lettere det var å være i peisestua når en hadde noe å holde på med. Hvordan man plutselig ble en som hadde erfaring og kompetanse som andre trengte. At en kunne sitte konsentrert i sitt arbeide samtidig som en var del av noe større, at en kunne lytte og føle seg med uten å måtte prate. Også det å få tilegne seg ny kunnskap i et håndverksfag, ble trukket frem som viktig og verdifullt. Som igjen førte til nye innganger og samtalemener med de elevene en ikke kjente så godt fra før.

I og med at gruppen var så stor, ble det også behov for hjelpelærere, noe som de fire trakk frem som svært berikende da det ga muligheter for å bli kjent med nye

MARIANNE AMUNDSEN

Lærer Kunst – kultur Agder folkehøgskole
Utøvende billedkunstner.
Utdannelse fra Strykejernet Maleskole i Oslo,
i Skulptur fra Coventry University i England
og Foto fra Sørlandets fotografiske skole.

samtidig som det økte selvtiliten når en kunne være til nytte og hjelp for andre. En av informantene ville gjerne fortelle om en helt spesiell time da hen satt sammen med en gruppe hen ikke kjente så veldig godt. I løpet av timen svingte samtalen inn på liv og død-tematikk og den lille gruppen av elever delte helt nære opplevelser om kreft i nære relasjoner. De snakket om frykt, fortvilelse og sorg og ble dermed støtte-spillere for hverandre og mye bedre kjent. Andre av informantene ville trekke frem det faktum at de på faget møtte noen som etter hvert ble blant de nærmeste vennene fra året på folkehøgskolen. De ble utfordret på musikksmak, så vel som politikk. For en annen av informantene ble timene kanskje det eneste sosiale hen orket den uken. Hen beskrev timene som en avtale, uten å måtte så mye. Hen kom og kunne gjerne sitte og holde nøstene for de andre, og delta i samtalen rundt bordet. Hen var helt sikker på at uten strikkevalgfaget hadde hen vært så mye mindre sosial.

LÆRING ER MER ENN VITEN OG FAGLIGKUNNSKAP

Rammeverket til oppgaven ligger hos Etienne Wenger (2004) og hans sosialteori for læring i et praksisfellesskap, der jeg har lagt vekt på delingen: fellesskap, identitet, praksis og mening. Dette rammeverket er knyttet sammen med folkehøgskolepedagogikken, en helhetlig tanke om at læring kan potensielt foregå overalt på en skole, på alle arenaer og i alle deler av skolehverdagen. Slik blir den sosiale læringsarenaen en viktig faktor i folkehøgskolepedagogikken. Ohrem & Haddal (2011) beskriver de situerte læringsarenaene i folkehøgskolen som tre-delte. Der den faglige dimensjonen er en av disse,

mens en annen er knyttet opp mot den enkeltes personlige kontekst. Disse er knyttet opp mot opplevelses- og erfaringsdimensjonen som igjen kan virke katalyserende for utvikling av ulike mestringsstrategier. Den faglige og den personlige læringsarenaen kompletteres med den sosiale. Det er i det sosiale fellesskapet at læring som refleksjon og endring skjer. Det er i det sosiale fellesskapet at dimensjonen for handling ligger, som igjen gir potensiale for dannelsesprosesser. Disse tre nivåene utgjør dannelsesdimensjonen i folkehøgskolen (Brandt, 2023, Ohrem & Haddal, 2011).

Den danske læringsteoretikeren, Knud Illeris har spesielt fokus på livslang læring i sin sosiale læringsteori (Illeris, 2012). Teorien om livslang læring omhandler læring i alt som kan forstås som læringsinnhold, hvor læring er mer enn viten og fagligkunnskap. Illeris hevder at like viktig som ferdigheter og forståelser, er holdninger og adferdsmønstre. Illeris konkretiserer tre dimensjoner for læring; Innhold, Drivkraft, Samspill. -Ikke ulik dannelsesdimensjonen i folkehøgskolen (Brandt, 2023). En slik tre-delning finner vi også igjen i hvordan hvert enkeltmenneske forholder seg i relasjon til sin livsverden. Der livsverdenen deles i; den subjektive-, den sosiale- og den objektive verden (Ohrem & Haddal, 2011). Hvor disse dimensjonene knyttes opp mot tre ulike menneskelige ressurser, Identitet, Solidaritet og Mening (Madsen, 2001, Ohrem & Haddal, 2011). I den subjektive verdenen står individet i fokus, og representerer den personlige sfæren hvor den enkelte utvikler sin identitet. Et hvert individ vil måtte forholde seg til en sosial verden, som er representert ved ulike fellesskap. Den sosiale verdenen setter menneskelige

relasjoner i sentrum og det er ressursen solidaritet som utvikles i den sosiale verden. I den objektive verden utvikles mening. Her eksponeres individet for felles viten og verdier samt en normativ av tolkningssystemer (Madsen, 1995, Ohrem & Haddal, 2011).

EN SOSIAL SETTING

Valgfaget strikking inviterer til læring av et fag i en sosial setting. Da klassen samler rundt 50 av skolens elever hvert år, byr det på et stort mangfold og rike muligheter til å bygge relasjoner med fler enn de en vanligvis omgås på egen linje. Mine informanter trekker alle frem viktigheten av nettopp det, at en fikk møte de elevene, som en kanskje følte seg veldig ulik fra. Videre diskuterte de at disse møtene, over tid, økte kjennskap og vennskap. Dermed ble den andre mindre skummel og gikk fra å være en ukjent til en bekjent og kanskje venn. I tillegg økte tilstedeværelsen i skolens peisestue. Mange av elevene fortsatte å oppholde seg der etter at timene var over og etter hvert utviklet det seg også til et sted å oppsøke for å bare være, snakke, høre musikk eller spille brettspill. Det som virker å skje ved å samle så mange elever, gir store muligheter for bygging av skolefellesskap. Ved å legge til rette for faglig læring i store grupper, på tvers av linjetilhørighet øker dannelsespotensialet, den sosiale tilhørigheten og det styrker kullet og skolemiljøet.

Les gjerne hele masteroppgaven på Folkehøgskoleforbundets nettsider:

« jeg var der mer for det sosiale»

Med faget som verktøy.

Valgfag strikking, et praksisfellesskap.

<https://www.frilyntfolkehogskole.no/fhf/ressurser/oppgaver-om-folkehogskole/>

Kilder:
Brandt, Ø. (2023). *Uten fasit – en bok om folkehøgskolepedagogisk tenkning*. Cappelen Damm Akademisk. Illeris, K. (2012). *Læring*. Gyldendal Akademisk. Madsen, B. (1995). *Sosialpedagogikk og samfunnsforandring: en grunnbok*. Ad Notam Gyldendal. Wenger, E. (2004) *Praksis Fellesskaber*. Hans Reitzels Forlag.

Det ukrainske folkehøgskoleprosjektet ble presentert for staben på Folkehøgskolekontoret i Brugata.

BESØK:

FOLKEHØGSKOLEPROSJEKT I UKRAINA

Grunnleggeren av den første folkehøgskolen i Ukraina, Serhii Chumanchenko og hans medarbeidere, Daria-Aseniia Kolomiets og Olena Tochylina, besøkte folkehøgskolekontoret 21. oktober. Serhii har startet Folk High School Vovchok og NGO-en Ukrainian Bildung Network.

F.v. Daria-Aseniia Kolomiets, Serhii Chumanchenko og Olena Tochylina.

Tekst og foto: Øyvind Krabberød

Hensikten med besøket er å se på mulighetene for samarbeid mellom Norge og Ukraina. Serhii sin drøm er å bygge sterke folkehøgskoler og derigjennom sterke lokalsamfunn i Ukraina, både nå og i gjenoppbyggingen av landet etter krigen. Sammen med Nansenskolen ved Steinar Bryn, møtte de ulike institusjoner mens de er var i Norge.

– Vi vil se nærmere på hvordan vi rigger et videre samarbeid, eventuelt hvilke folkehøgskoler i Norge som kunne ha lyst til å delta i et slikt samarbeid. Jeg har veldig sans for prosjektet og blir varm om hjertet når de snakker om å bygge opp landet etter krigen og at folkehøgskolen er en viktig brikke i dette, sier daglig leder i IF Dorte Birch.

– De etterspurte samarbeid med norsk folkehøgskole, og her kan vi bidra med kompetanse. De etterspurte også samarbeid med enkeltskoler – og det vil jeg sterkt anbefale, det vil være sunt og godt for norske folkehøgskoler å være med på dette. De var i utgangspunktet ute etter kompetanse og inspirasjon. Demokrati-bygging og demokratisk danning ligger tungt i vår historie og som vi gjerne vil dele med prosjektet i Ukraina, sier Dorte.

VIL BLI EN MØTEPlass FOR UKRAINERE

Serhii Chumachenko er en gründer, forretningscoach og har forsket på dannelses- og folkehøgskolefenomener i skandinaviske land. Han sier: «Hemmeligheten bak suksessen til skandinaviske land er at de var de første, både i den nye og gamle verden, som innså en enkel sannhet: et sunt demokrati kan bygges bare gjennom å skape et samfunn med bevisste, frie, ansvarlige og opplyste borgere».

Folkehøgskolen Vovchok i Chernihiv Oblast (øst for Kyiv) ønsker å bli et senter for pedagogisk og kulturell aktivitet for landsbyboere, byfolk og en møteplass for ukrainere som ønsker å forandre seg selv og omgivelsene, og dermed skape et bedre samfunn.

– Vi er overbevist om at livslang danning og opplysning er en av hovedbetingelsene for å skape et nytt ukrainsk samfunn. Prosjektets mål er å skape en uformell utdanning tilgjengelig for alle og øke det sivile ansvaret. Folkehøgskoleopplæringens hovedtrekk er dialog og gruppe-refleksjon, som sikrer høy grad av elev-involvering. Skolen bruker ulike utdanningsformater: forelesninger, diskusjoner, møter, opplæring, programmer som varer fra to måneder til flere år med studenter og lærere som bor og arbeider sammen, forteller Serhii.

NANSKOLEN ET FORBILDE

Gruppen vi møter forteller at Nansenskolen (Nansen dialog) arbeid på Balkan har vært et forbilde og gitt håp i det videre arbeidet i Ukraina. – Vi ønsker å lære mer om metoden og de viktige programmene de har gjennomført der. Vi lever i et samfunn med lite tillit og med ekstrem korrupsjon så vi har en stor oppgave å utføre – vi ønsker å forberede ukrainere på tiden som kommer etter krigen.

SLUTT MED DET!

Du som tror at folkehøgskole bare er et alternativ for de som ikke vet hva de vil:

slutt med det!

MaxPower

De ønsker seg en folkehøgskolelov i Ukraina, nå fungerer prosjektet mer som en NGO – som en baby som tar sine første steg. Skolen ble startet i 2022.

MØTE MED NORAD

Steinar Bryn forteller at de fikk et møte med Norad for å legge fram arbeidet med å opprette folkehøgskoler i Ukraina. Norad har en egen Ukrainagruppe med oppdaterte folk, forteller Bryn.

– Våre ukrainske venner fikk fortalt godt om status for prosjektet – hvor de vektla bildung og et samfunn som trenger å gjenoppbygges. Det er ikke bare snakk om det materielle og infrastruktur, men at det er et stort behov for samfunnsmessig og moralsk – en mental infrastruktur som må bygges opp. De la vekt på bildung – dannelses. Det skal ikke være en norsk folkehøgskole, men en skole som responderer på behov, traumer, og kunnskap som ungdom trenger.

Steinar Bryn forteller at de fikk forståelse for at dette prosjektet er «innafor» og at en søknad om økonomisk støtte vil komme. – Møtet var godt og våre ukrainske venner var optimistiske og glade etter møtet med Norad, avslutter Bryn.

NY BACHELOROPPGAVE:

EI PERSONLEG REISE

I 2020 starta eg på Alta folkehøgskule, uvitande om dannelsingsreisa som låg framføre meg. Eit år oppe i nord introduserte meg for eit friluftsliv som har prega både fritid, yrkesval og utdanning, og gav meg eit fellesskap som eg framleis er ein del av. Derfor stikk det ekstra i hjartet mitt når eg les at søkjarmassen til folkehøgskular går ned, samstundes som regjeringa vurderer å fjerne tilleggs-poeng for eit år på folkehøgskule – fordi eg veit kor stor verdi eit år på folkehøgskule kan ha. I denne artikkelen vil eg presentere eit kort samandrag av det eg fann ut av då eg skreiv bacheloroppgåva mi «Verdien av eit år på folkehøgskule» i Arktisk Friluftsliv og Naturguiding.

FOLKEHØGSKULEN SITT UNIKE BIDRAG

Det er ingen hemmelegheit at samfunnet vårt står ovanfor ei rekke utfordringar, mykje på grunn av at det moderne samfunnet står ovanfor ei «akselerasjonskrise», der me er fanga i ei evig jakt på økonomisk vekst og materiell velstand. Denne jakta påverkar

både naturen og livsgrunnlaget vårt, og ikkje minst den mentale og fysiske helsa til folk. Sosiologen Hartmut Rosa peikar på at eit godt liv handlar om meir enn økonomisk vekst – det dreier seg om gode relasjonar og eit liv på premissar med naturen.

Regjeringa har anerkjent verdien av friluftsliv i det helsefremjande arbeidet og framhevar skulane si viktige rolle i rekrutteringa til friluftsliv. På folkehøgskulane er friluftsliv godt forankra, både som valfag, linjefag og gjennom kvardagsaktivitetar. Samtidig vurderer regjeringa å fjerne tilleggs-poenga ein får for eit år på folkehøgskule, noko som KFUK sin fungerande generalsekretær, Marianne H. Bekken, meiner kan vere eit alvorleg slag for folkehøgskulane. Ho meiner at regjeringa heller bør anerkjenne og vidareutvikle det unike bidraget folkehøgskulane gir til samfunnet, noko som kjem fram i NOU 2022:16. Der vert det understreka at eit år på folkehøgskule gir elevar livskompetanse, rolleforståing og eit nettverk som har stor samfunnsnytte.

FRILUFTSLIV SOM DANNING

Me reiste ut på kvelden igjen, og skaut ei rype til. Det kom eit nydelig snødryss over haustfargane. Me gjekk tilbake, og slengte oss ned rundt bålet for å steike elgbiff. Bak oss kunne me høyre rypestegger i heile fjellsida. Sola begynte å gå ned, så kom nordlyset. Det vaka bortover langs land, der me hadde sett ut snikar. Me fekk mange fiskar, og hengte dei opp i treet og åt dei til frokost. Det er slike opplevingar eg lever for. Bare så enkelt. Likevel så ekstremt viktig. Nei, naturen kan verkeleg gi, altså.

Forteljingar om sterke naturopplevingar som har satt spor kjem fram då tidligare elevar ved Alta Folkehøgskule delte sine erfaringar og refleksjonar rundt eit år på folkehøgskule med meg. Dei fortel om eit friluftsliv der dei tok seg tid til å slappe av og verkeleg oppleve naturen gjennom lengre teltturar, å lage mat på bål, og jakte og fiske. Folkehøgskulen sin praktisering av friluftsliv verka som ein motreaksjon til det moderne samfunnet, som er prega av akselerasjon. Dei tidligare folkehøgskuleelevane understreker at dei fekk ei djupare forståing og forbindelse til seg sjølv ved å få ein pause frå den hektiske kvardagen. Forsking viser at å bruke naturen på denne måten reduserer stress, aukar velvære og har ein roande effekt på kropp og sinn. Dei tidligare folkehøgskuleelevane eg har snakka med har tatt eit val om å busette seg nær naturen i studietida fordi dei meiner dei får auka livskvalitet av det.

VERDIEN AV EIT ÅR PÅ FOLKEHØGSKULE

Året på folkehøgskule fekk dei til å verdsette livskvalitet framfor materiell velstand, og dei har tatt med seg desse verdiane vidare i livet sitt. Etter eit år på folkehøgskule, der dei fekk praktisere friluftsliv med gode venner, sit dei igjen med verdier som fokuserer på å oppnå lykke og tilfredsheit gjennom relasjonar, fellesskap og personleg vekst i staden for materielle godar. Ein elev reflekterer over at «så lenge eg har pengar til å fyke på skauven og får drive med aktivitetane mine med folk eg er glad i, så er eg fornøyd», andre fortel at livet handlar ikkje lenger etter å jage karriere og suksess, men heller å finne mening og glede i enkle opplevingar og relasjonar.

For fleire elevar var overgangen frå eit hektisk storbyliv til livet på folkehøgskulen nær naturen ein oppvakning, og nokon fortel at dei gjekk frå «å overleva til å berre vera». Dei vart møtt med eit fellesskap som liknar på storfamilien, prega av tette og nære

ASTRID SÆTVEIT TORSVIK,

er 23 år og er frå Øystese i Hardanger. Etter vidaregåande reiste ho til Alta folkehøgskule, og gjekk på linja 70 grader nord. Etter dette året gjekk vegen til Volda og studier i Friluftsliv. Så fulgte opphald på Svalbard for å gå studiet Artisk naturguiding, som resulterte i ein bachelor i arktisk friluftsliv og naturguiding. No bur ho i Sogndal og tar PPU, for å bli lærar i friluftsliv.

relasjonar, der ansvar og omsyn til kvarandre står sterkt. Elevane fortel at dei fekk høve til å knyte vennskap med menneskjer som deler same verdier og interesser i eit miljø der respekt, samarbeid og fellesskap står i sentrum, utan å bli utsett for presset rundt prestasjonar og andre krav som var kvardagen til mange då dei gjekk på vidaregåande skule.

Identiteten til elevane har også vorte styrka av eit år på folkehøgskule, og dei fortel at det har gitt dei ei djupare mening som samsvarar med eigene verdier og interesser. Ein elev uttrykte det slik: «Det er jo veldig klisjé å sei at ein reiste på folkehøgskule og fant seg sjølv då. Eg vil ikkje sei at eg fant meg sjølv. Men eg fant stien.» Dette illustrerer korleis året på folkehøgskule har gitt mange ein veg vidare, gjennom mening og tilknytning til både naturen, fellesskapet og seg sjølv. Dette viser korleis folkehøgskulen ikkje berre tilbyr ein arena for læring, men fungerer som plattform for personleg vekst og identitetsutvikling.

FOLKEHØGSKULEN SITT SAMFUNNSBIDRAG

Forteljingane eg har blitt fortalt av dei tidligare folkehøgskuleelevane viser ikkje berre til den individuelle personlege veksten og utviklinga eit år på folkehøgskule har gjeve dei, men også kva den potensielle samfunnsmessige innverknaden av ein slik utdanning kan vera. NOU 2022:16 presiserer at når ca. 7500 elevar kvart år får eit positivt utbytte av eit år på folkehøgskule gjer dette stor samfunnsnytte. I eit samfunnsperspektiv kan derfor folkehøgskular med friluftslivslinjer bidra til å dyrke ein generasjon av borgarar som har utforska og utvikla sin identitet med verdier og holdningar prega av bland anna likeverd, solidaritet, bærekraft, naturvennlegheit og samarbeid, i ei tid der verdsamfunnet er prega av eit aukande press på klima, natur og ressursar, og stadig vert utfordra teknologisk, sosialt, demokratisk og økonomisk. Er det den retninga me vil gå i?

Ved å legge til rette for ein slik undervisning som mine informantar har vorte eksponert for, kan det fungere som motvekt til dei negative effektane ein kan oppleve i det moderne akselererte samfunnet, og folkehøgskulen kan derfor vere ein aktør som fører til positiv endring i forbindelse med dette. Dette bør også verke som eit argument for at regjeringa bør anerkjenne og vidareutvikle folkehøgskulen sitt unike bidrag, i staden for å iverksette tiltak som kan verke som «kroken på døra» for folkehøgskulen ved å for eksempel fjerne tilleggs-poeng.

Av Astrid Torsvik

NORDNORSK MØTE I ALTA

«Ein bur ikkje i Alta dersom ein ikkje er glad i å bruke naturen!» Taxisjåføren som fraktar oss tilbake til flyplassen, er svært tydeleg i sin tale, og fortel om eit langt og aktivt liv som friluftslivsmann. Nordnorsk møte speglar tydeleg denne haldninga når vi blir invitert med på ein heil dag med aktivitetar, - svært mykje ute.

Deltakarar på nordnorsk distriktsmøte er eit fellesmøtet med kristne og frilynte skular. Den første dagen blir vi blanda godt saman og invitert med på aktivitetar der vi kan velje mellom tur med polarhundar, tur til skytebanen, terrengsykkel eller ute-klattring med spektakulære opplevingar, eller ein inneaktivitet på Alta museum. På denne måten blir vi godt kjende og Alta folkehøgskule får presentert sitt spekter av muligheiter og aktivitetar, - som dei også har som tilbod til sine elevar. Ein lang dag med aktivitet innbyr også til

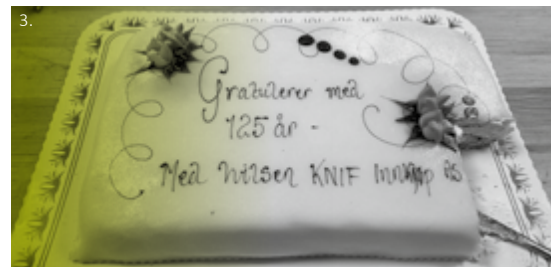

samtalar om korleis ein arbeider på dei ulike skulane, og «runder» rundt bålet utfordrar til refleksjon og diskusjon. Det er verd å nemne kjøkkenet ved Alta folkehøgskule som serverte ein minnerik festmiddag med tydeleg lokal forankring; kongekrabbe, reinsdyrsteik og multekrem.

Det er lang reiseveg for dei fleste, og distriktsmøtet legg derfor opp til to heile dagar med fullt program. Dag to var konsentrert rundt høyringsutkastet til ny folkehøgskulelov, marknadsføring og fokus på dei nordnorske folkehøgskulane si framtid, også sett i samanheng med dei konsekvensane ein kan sjå av forslaget til ny lov. Den siste kvelden var dedikert til «Sami Siida», ei lokal turistbedrift som ved sidan av å vere restaurant kan by på samiske opplevingar og ny kunnskap.

Einar Opsvik

TRØNDERMØTET VEFSN FOLKEHØGSKOLE

- 1: Mette Haustreis, rektor på Vefsn folkehøgskole, ønsker velkommen.
- 2: Personalet ved Vefsn folkehøgskole i aksjon.
- 3: Vefsn folkehøgskole feirer jubileum i år - 125 år.
- 4: Det var full sal og nesten 100 deltakere på Trøndermøtet.
- 5: Det ble kjempet om *Den gyline sko*.

Foto: Dorte Birch

ARBEIDSMILJØET: NØKKELEN TIL UTVIKLING OG TRIVSEL

På en folkehøgskole arbeider ansatte tett sammen i et komprimert skoleår, og her er samspeilet mellom kollegaer like viktig som relasjonen til elevene. Å ha et støttende, inspirerende og trygt arbeidsmiljø er ikke bare en luksus det er en nødvendighet for å skape en god skole.

Av Line Cecilie Tirslaug,
kontorleder Torshus folkehøgskule
og styremedlem i Folkehøgskoleforbundet

Uten et godt arbeidsmiljø ville vi ikke kunne tilby det trygge rommet hvor både lærere og elever får muligheten til å vokse. Når ansatte samarbeider godt, er motiverte og trives, skapes det en dynamikk som elevene umiddelbart plukker opp. Det er denne felles driven, energien og entusiasmen som smitter over på det vi gjør sammen det er da vi kan gjøre folkehøgskoleåret til den fantastiske opplevelsen det skal være.

På folkehøgskoler er det ikke bare en enkelt person som har ansvaret for at undervisningen er god eller at miljøet fungerer. Det er samarbeidet mellom lærerne, administrasjonen og øvrig personale som er avgjørende. I løpet av et år skal vi jobbe sammen og være engasjerte i et felles prosjekt. Hvis vi ikke har et sterkt og godt arbeidsmiljø som grunnlag, blir det utrolig vanskelig å oppnå alt det vi ønsker for både oss selv og elevene.

I tillegg er folkehøgskoler et unikt sted hvor personlig utvikling er en sentral del av oppdraget. Ikke bare for elevene, men også for de ansatte. En god arbeidskultur gir oss rom til kompetanseheving, være kreative og prøve ut nye ideer. Dette tror jeg er nøkkelen til å videreutvikle både skolen og oss som mennesker.

Jeg mener det er helt essensielt at vi tar vare på arbeidsmiljøet vårt, og at vi kontinuerlig jobber for å skape et sted hvor vi løfter hverandre opp. For når vi har det bra på jobb, da har vi også de beste forutsetningene for å skape en skole som virkelig betyr noe både for oss og for alle de som kommer hit for å oppleve «sitt livs viktigste år».

TILLITSVALGTE: BINDELEDDET SOM SIKRER ET GODT ARBEIDSMILJØ

Som tillitsvalgt i mange år har jeg fått erfare hvor avgjørende det er at tillitsvalgte inkluderes i prosesser på skolen. En god tillitsvalgt kan fungerer som et viktig bindeledd mellom ledelsen og de ansatte. Tillitsvalgte har et unikt innblikk i ansattes behov og utfordringer, og kan bidra til å løse mulige konflikter på lavest mulig nivå før de vokser seg store.

Ved å inkludere tillitsvalgte i diskusjoner og beslutningsprosesser som omhandler arbeidsmiljøet, sikrer man at alle stemmer blir hørt. Dette kan bidra til at ansatte føler seg ivaretatt og får større eierskap til skolens utvikling. Tillitsvalgte er ikke bare der for å ivareta ansattes rettigheter, men også som en verdifull samarbeidspartner for ledelsen.

ET GODT ARBEIDSMILJØ ER HJERTET I ENHVER VELLYKKET FOLKEHØGSKOLE

For rektorer og skoleledelse er tillitsvalgte derfor en nøkkel til å bygge et trygt og bærekraftig arbeidsmiljø. Når ansatte blir hørt gjennom sin tillitsvalgte, og deres behov og ønsker blir tatt på alvor, skaper dette tillit mellom ledelsen og de ansatte, og mellom kollegaer. Tillitsvalgte fungerer som en katalysator for å opprettholde denne tilliten, og for å sikre at skolen forblir et godt sted å jobbe for alle.

LYSTBETONT MOTPOL

Som skoleslag står vi i spennet mellom å være mot- og medstrøms. Vi skal være en lystbetont motpol til «den sorte skole» samtidig som vi må fange opp strømninger i tida og ta ungdommenes interesser og utfordringer på alvor.

Altså synes jeg det bør ose folkehøgskole selv av teoriundervisningen vår.

MEMORY

En spenstig vri på spillet Memory kan få teori til å føles annerledes.

Velg en kategori som enten handler om å koble sammen to ting (hovedstad+land, kunstner+stilepoke, bok+sitat), eller å gjenkjenne noe (rytmer, dialektord, dansebevegelser, et ord på to språk).

To elever er «spillere» og går ut av rommet.

De andre går sammen i par som «brikker». I parene skal brikkene bestemme seg for noe innenfor kategorien – f.eks. to like ord eller to ting som kan kobles sammen.

Hør hva alle parene har valgt.

Slipp inn spillerne og følg reglene til spillet Memory.

Én spiller får peke på to brikker som viser sine «ord».

Dersom disse brikkene er et par, får spilleren ett poeng og kan prøve med to nye.

Dersom de ikke er et par, er det neste spiller sin tur.

Et gøyalt teorispill som både kan teste spillere og brikker.

Kjetil Hallre,
lærer Ringerike folkehøgskole

OM OVIDIUS OCH TRÄDGÅRDSTIPS

Jag har en ny brevvän. Och det kan bara skyllas på att jag numera tydligen har blivit en sådan som söker kontakt med mina medresenärer. Detta är för mig något oerhört! Jag, som tidigare fulländat konsten att se så avvisande ut, att man hellre trängde ihop sig tre på ett säte än vågade slå sig ner på det lediga sätet bredvid mig och min bok.

Nu är det jag som frejdigt tar plats bredvid någon obekant och raskt inleder samtal. Resultatet är häpnadsväckande! På tåget mellan London och Salisbury kommer jag i samspråk med Brian, musikhistoriker, författare och operakritiker sedan femtio år. Tre månader senare pågår samtalet fortfarande, över mejlen. Nu senast avhandlade vi Ovidius. Och vid den fullsatta hotellfrukosten i Malmö delar jag bord med Emma. Snabbt inser vi att vi har mycket gemensamt – två mammor på vift i storstan utan våra barn! Emma är trädgårdsmästare och vet självklart vem som har designat trädgården jag vill modellera min egen efter. Hör av dig, säger hon, om du vill ha tips på träd och buskar.

Någon skulle kanske säga att mitt nyfunna behov av socialisering är en effekt av den påtvingade isoleringen under pandemin, eller att jag som oftast reser med barn har ett skriande behov av att prata med andra vuxna. Men själv tror jag mest att det beror på att jag, sent omsider, upptäckt hur givande dessa ”chance meetings” är – och vilken breddad horisont de erbjuder. Så varsågod! Slå dig ner! Här är ledigt.

Nell Ray,
kurssamordnare på Åredalens folkhögskola

NOTERT

SVIKT I ANTALL UNGDOMSBØKER

Antallet utgitte bøker beregnet på ungdom har sunket drastisk på få år. Samtidig faller leseferdighetene. Er ungdomsboka død? I fjor kom det bare 24 nye ungdomsromaner på markedet, ifølge en gjennomgang utført av tidsskriftet Periskop. Det er betraktelig færre enn for bare få år siden: Før 2016 ble det årlig utgitt 40 romaner for ungdom.

Samtidig viste fjorårets nye Pirls-tall, basert på undersøkelser i 2021, at norske barns lesesprestasjoner har falt med det som tilsvaret et halvt skoleår siden forrige undersøkelse i 2016.

Av alle de 60 landene som deltok i undersøkelsen, var det norske barn som rapporterte om lavest leseglede.

Klassekampen

KRISTENT ARBEID I MOTVIND

Tidsskriftene Ung teologi og St Sunniva måtte begge dette året ta en pause fra driften. Fra før har Norsk teologisk tidsskrift og Tidsskrift for teologi og kirke fusjonert i Teologisk tidsskrift (2012). Også andre publikasjoner har problemer: Agenda 3:16 halverte antall ansatte i fjor. Kristne forlag og bokhandlere har lenge arbeidet i motvind og Vårt Land forlag ble nedlagt i 2021.

Når det gjelder barn og unge, har både Søndagskolen og IKO gått på store underskudd den senere tid. Den norske kirke styrer mot det samme. Det fremstår som de kristne tv-kanalene i Norge og Sverige stadig sneier borti konkurransens mulighet. Folkehøgskoler og bibelskoler sliter med å få nok elever. Små menigheter og kirkesamfunn fusjonerer med større.

Leder i Vårt Land

VALGFRIE FRIDAGER?

Å avskaffe helligdagene handler ikke om valgfrihet for individet, men om å avkristne selve tiden.

..... Fordi vår tids forestilling om tiden allerede er sekularisert, er likevel ikke det vesentlige at vi opprettholder høytidsdagene i kalenderen slik at folket dra på hytta. Det som virkelig ville betydde noe, var å gjenfinne den indre sammenhengen mellom kristendom og tidens syklus. Salmedikteren Grundtvig skjønte poenget og nylig kunne vi juble i hans pinsesalme: *I all sin glans nå stråler solen, livslyset over nådestolen, nå kom vår pinseliljetid!*

Eivor Andersen Oftedal, forfatter og professor i kristendomshistorie – i Klassekampen

PA HJERTET

HALLOWEEN PÅ EKTE

I skrivende stund sitter jeg i Paris. Det er onsdag og jeg veksler mellom følelser av vantro, frykt og avmakt. Trump skal igjen fylle en av verdens mektigste roller.

Tanken på Trump tar meg til avreisen grytidlig søndag morgen. Kvelden og natten før har vært preget av storstilt Halloweenfeiring, men innen bussen henter oss på skolen har byen igjen gått til ro. Det gjør også elevene, som synker ned i setene og stenger seg inne bak hodetelefoner og lukkede øyne.

Vi kommer ikke lenger enn til hovedåren gjennom byen før bussen kjører inn til siden og stanser. Bussjåføren forteller at en katt ligger påkjørt midt i veien, og at hun skal få flyttet den ut av veibanen.

Alt i meg håper at katten har dødd momentant, samtidig som bekymringen er der for om katten fortsatt kan være i live, med lidelsen som følger. Holder pusten, helt til sjåføren kommer tilbake og annonserer at det ikke var en katt, men en parykk.

En parykk!

Klokka er halv seks, og søvnige hoder våkner til. Lettelsen er til å ta og føle på. Parykken var en heller stusselig etterlevning etter gårsdagens fuktige Halloweenfeiring. Vi ler, ikke bare en, men mange ganger, over denne täpelige parykken, midt i veibanen, resten av veien til flyplassen.

Men her i Paris finnes det ingen lettelse. Mannen med hentesveis er vårt felles mareritt. En Halloween-karikatur som ikke bare skal besøke oss på Halloween, men hver bidige dag fra innsettelsen i januar og fire år fram i tid.

Som med katten, kan jeg ikke ønske annet enn at lidelsen blir kort. At den gylne hentesveisen blir tatt av vinden, og at noen stanser, plukker den opp, engstelige for dette ukjente som ligger der urørlig, bare for å se; det er bare en parykk.

Og hele verden puster ut.

Ler litt. Puster på nytt.

Ler igjen.

Før Alvoret tar oss.

Om det bare var en parykk.

Kristin Smith

DEN NATURALE FOLKEHØGSKOLE

50 ÅR

Jon Bojer Godal heter en mann, født på Rauland i 1937. Forsker, handverker og forfatter. Men kanskje først og fremst en nysgjerrigper.

Idéen om den naturlale folkehøgskole ble satt ut i livet i 1974. Idémakeren var Jon Godal. Han hadde fra 1968 jobba, i et utvalg, med planer for et nytt departement, et miljø og ressursdepartement. Dette ble i 1972 til verdens første miljødepartement. Men Godal var skuffa. Det ble ikke så bra som tenkt – tanken var at miljødepartementet skulle stå over de andre og være en sil for beslutninger på alle nivå. Dette ble for drøy kost for finansdepartementet (og det er det nok fortsatt).

Da får vi heller satse på ungdommen, tenkte Jon.

Han klekket ut en idé om en natural folkehøgskole. Han fikk Naturvernforbundet til å bli fadderorganisasjon for idéen. Naturvernforbundet skipa et interimsstyre og planer ble lagt om å bygge denne skolen i Beiarn i Nordland.

I 1974 ble det innført byggestopp for nye folkehøgskoler, men Godal fikk jobb som rektor på Fosen folkehøgskole, og satte der ut i livet mange av idéene. To arkitektstudenter, Magnar Bergseth og Inge Bøhm, skrev diplomoppgave om den naturlale folkehøgskole, samtidig som de jobbet som timelærere på Fosen. Begge var aktive i Samarbeidsgruppene for natur og miljøvern, som Sigmund Setreng tok initiativ til. Diplomen er på 256 sider. Den spenner fra fortelling om Grundtvigs tanker, til hvorfor det er viktig at rennebommen på tekstilsalen er sammenleggbare. Vi kan lese om lafta hus, jordkjellere

og komposttoalett, om samfunnsforhold og globalisering. Akkompagnert med fine tegninger. Noen høgdepunkt:

«Velstandssamfunnet preger oss, kanskje mer enn vi er villige til å innrømme. Det skaper så og si en ny mennesketype som blir mer og mer avhengig av å leve høyt på ressursøding og global utbytting...»

«Den grønne bølge er en bevegelse mot det voksende forbrukssamfunnet, men også mot de fleste politiske ideologier. Derfor er den også grundig utskjelt.»

«Seilbåten utnytter naturkreftene uten å tære på ressursgrunlaget og gir sterke sanseopplevelser for seilerne.»

«Konstruksjonen (av skolebygningene) bør være så enkel at den kan utføres av lærere og elever.»

Her følger, noe bearbeidet, et avsnitt om idéen bak, sakset fra et brev fra Godal fra 1972:

UTGANGSPUNKTET ER:

- Vi er i global målestokk kommet inn i en utviklingsfase der vi må erstatte mottoet «samfunn i vekst» med «samfunn i likevekt». Det er på høy tid at vi såvel teoretisk, som praktisk og mentalt forbereder oss på likevekstformen.
- Det ene aspektet er her ressursproblemet. Vi må komme frem til en husholdning av natur der vi ikke lenger tærer på selve grunnlaget. En slik ansvarlig disponering må bygge på kunnskap om naturen.
- Imidlertid er ikke kunnskap nok. Vi må også være villige til å gjøre de valg en slik fremtidsrettet politikk krever. Dette er et spørsmål om etikk.
- Samfunn i likevekt vil også kreve en ny livsform. Behovet for endret livsform springer ikke bare frem av krav fra den ytre natur. Også de iboende krefter og egenskaper i mennesket fordrer at det enkelte menneske blir gitt mulighet for å oppfatte seg selv som en integrert helhet. Dette hele mennesket vil stå i et samspill

med helhetsorienterte sosiale enheter, familie, grend, bygd, bydel, by, landsdel, land og verden.

- Mange mennesker føler ensrettets- og spesialiseringstendensen i det moderne samfunnet som noe som frarøver dem vesentlige livsverdier. De vil derfor gjerne få innføring i en mer kompleks livsform for at de mer målbevisst kan innrette fritiden slik at den utbalanserer ensrettningen og fjerner opparbeidet stress.
- dersom økokatastrofen virkelig blir en realitet i løpet av de kommende to generasjoner vil det være avgjørende for artens overlevelse i vår del av verden at det finnes mennesker som har bevart kunnskap, mental rustning og evne til å overleve uten tilførsler utenfra.

SKOLENS OPPGAVE:

- å gi kunnskap om natur og ressursforvaltning
- å gi innføring i filosofiske og etiske aspekter vedrørende menneskets forhold til

den natur det er en del av og i forhold til sin egen livsform

c. å gi mot og evne til å velge livsform. Skolen må derfor oppøve de praktiske ferdigheter som et slikt valg vil kreve

Vi vil vise at et valg er mulig...

...Det er viktigere å vise at et valg er mulig enn å gi et fasitsvar på den riktige form.

Dette er Fosen folkehøgskole (slik den er nå) sitt utspring. Et barn av en idé og et mylder av grønne stemninger på starten av 70-tallet.

Hvordan går det med idéen om den naturlale folkehøgskole i dag? Det kan diskuteres. Idéen er der, i bakgrunnen. Den har blitt utvanna i forhold til utgangspunktet. At det er behov for naturlale skoler, og andre skoler, som gir mot og evne til å velge livsform, er udiskutabelt. Vi trenger, kanskje mer enn noensinne, mennesker som vil virke i verden.

Kenneth Bjørkli,
inspektør og lærer på båtbygging

NOTERT

IRLAND – DUR OG MOLL

Til å vera eit land med færre innbyggjarar enn Noreg har Irland ei stor mengd internasjonalt kjende musikarar. Den irske songskatten er formidabel, og mange av songane fins tinnspela i så mange versjonar at det kan vera vanskeleg å vita kva opphavet er. Dthe Dubliners eksemplifiserer dette: Ein del av reportoaret sitt skreiv dei sjølve, men mangt var, og er, for allemannseige å rekne. Ein del av låtane er ikkje eigentleg irske heller, men skriv seg frå Skottland, England eller irske miljø i canada og USA. «Ireland's biggest export is people». Har The Dubliners sjølve sagt, og med irane har den irske kulturen spreidd seg.

Ordet *craic* er eitt døme på kulturell eksport, det er eit gælisk ord som har vorte kjent langt utom Irland, og som i botn og grunn dreier seg om å ha det morosamt, fyrst og fremst i lystig lag med gode vener. Dette er visstnok svært viktig for irane, og når underskrivne ein sjeldan gong slepp unna familielivet, må eg ærleg innrømme at det er viktig for meg òg..

Titlar som «All For My Grog», «Jar of Porter», «Seven Drunken Nights» og «Nancy Whisky» ber unekteleg bod om mykje *craic* i den omfangsrrike porteføljen til The Dubliners. Dei beste låtane deira er likevel dei som lyfter blikket frå glaset og seier eitkvart essensielt om den irske historia.

Erlend Skjetne i Dag og Tid

DEN BÆREDYGTIGE STAT

Høgskolene [folkehøgskolene] står over for et viktig etisk valg. Vi er nemlig ved at forlade velfærds- og konkurransestatens logikker for at træde ind i den bæredygtige stat.

Til forskel fra de to gamle ideologiske stater, hvor velfærdsstaten låner sig mere op ad et sosialistisk ideal og konkurransestaten mere op ad et liberalt (i betydningen økonomisk), hviler den bæredygtige stat på naturvidenskabelige fakta. Klima- og biodiversitetskrisen er et uomgængeligt fakta og på mange måder også et resultat af de ideologier, som fx sosialismen og liberalismen, der har haft den fossile energibærere som motor for deres eksistens.

Rasmus Willing, forstander på Suhrs Højskole,
Højskolebladet nr 2 2024

ALFRED VAAGSVOLD:

EN KUNSTNER I ET HUS VED HAVET

Når du sitter i stua til Alfred Vaagsvold like ved Lista fyr, er det som å sitte i en radering av kunstnerkollega Reidar Rudjord. Havet med den høye himmelen, og det knudrete myrlandskapet med steiner og humper med forblåst gras, hvor havet smyger seg inn der det finner plass gjennom flo og fjære.

Det mangler ikke på raushet overfor andre kunstnere, et trekk som sjelden er så framtrædende blant kunstnere. Selv er Alfred Vaagsvold kanskje en av de mest verdsatte kunstnerne fra Lista og regionen, med utallige innkjøp av de fleste institusjoner i landet. Alfred er også internasjonalt anerkjent fra utstillinger og studieopphold i flere land.

Jeg er utdannet lærer og trodde lenge at jeg skulle ende opp som pensjonert lærer.

Pedagogikk er spennende, men jeg søkte etter hvert noe annet. Jeg var lærer på Nodeland, men begynte allerede da å sykle med kunst. Så var jeg noen spennende år på folkehøgskolen på Moi, før jeg ble kunstner på heltid. Kunst er ikke noe man velger, men en drivkraft det er vanskelig å skyve fra seg.

Det er ikke vanskelig å få Alfred til å fortelle. Det er heller ikke vanskelig å bli avsporet av ham til andre tema. Han er klok og kunnskapsrik og vet noe om det meste. Huset viser også at jeg har kommet til en kunstner. Lengst ute ved havet med de knudrete myrdottene på jordene mellom huset og Lista fyr.

Huset har jeg tegnet selv med hjelp av arkitekten Erik Tveit fra Kristiansand. Det skulle både bli et rasjonelt beboelseshus og atelier.

Men Alfred har flere atelier. Like ved har han bygget et hus hvor han samler egen og andres kunst. Og en unik samling av bøker og utstillingsmateriell om utstilling fra seg selv og andre kunstnere.

- Du er utdannet lærer. Hva gjorde at du ga opp dette yrket for å begynne som kunstner?

Lærerutdanningen var ferdig i 1968 og i 1972. Jeg arbeidet som lærer samtidig med kunst. Det gjorde at jeg var økonomisk uavhengig av kunsten og kunne gjøre det som var viktig for meg. I tillegg til arbeid i grunnskolen var jeg over 18 år lærer på Lundheim folkehøgskole med ansvar for kulturkunnskap og kunst og forming. Der var verksteder som både personale og elever kunne bruke. Der utviklet jeg mine første skulpturer som ble antatt på Statens

Foto: Andreas Eikeseth Nygård

Kunstutstilling (Høstutstillingen) flere ganger, og innkjøpt til de viktigste nasjonale kunstinstitusjonen. Jeg har egentlig aldri sluttet å være lærer.

- Er det pedagogen i deg som gjør at du har tatt rollen som formidler av andres kunst?

På slutten av 80-tallet fikk jeg avtale med Kystverket om å drive kunstgalleri i den tidligere fyrmesterboligen på Lista fyr. Galleri Lista Fyr ble navnet på galleriet som eksisterte på fyrområdet i over 30 år og som fremdeles er mitt profesjonelle foretak der jeg nå har rom på Nordberg Fort. Da jeg startet, måtte jeg ta stilling til om det skulle være et galleri bare for meg selv og min kunst, eller om jeg skulle åpne det for mine kolleger. Jeg hadde opplevd lite hjelp og råd å få i min

KUNST NÅ:

En testamentarisk kunstgave til alle folkehøgskolene i Norge fra Alfred Vaagsvold Vaagsvold sier:

Mitt viktigste skoleår var 2. årskurset på Framnes Folkehøgskule 1963–64. Denne strenge skolen hadde et åpent kultursyn som gav meg ballast for hele livet. Her ble jeg innviet i litteratur, musikk og billedkunst. Her fikk jeg inspirasjon til å bli lærer, og med bakgrunn i mitt eget folkehøgskoleår ble jeg selv folkehøgskolelærer på Lundheim folkehøgskole i over 18 år.

På Lundheim underviste jeg i kulturkunnskap og i kunst og håndverksfag. Verkstedene var åpne for elevenes og min aktivitet. Her utviklet jeg mine første skulpturer som ble antatt på Høstutstillingen og innkjøpt til de store kunstsamlingene i Norge, bl.a. Nasjonalgalleriet.

Kunstarbeid og undervisning har gått hånd i hånd. På fritiden drev jeg Galleri Lista Fyr fra 1987 til 2017 med utstillinger hele året, og store kunstmønstringer med internasjonal deltakelse. Jeg har egne atelierer for maleri og skulptur på Lista.

For mitt arbeid med kunst og kunstformidling har jeg fått kulturprisen fra Farsund kommune 1996, Vest-Agder Fylke 2000 og Kongens fortjenstmedalje 2015. Et langt liv med kunst gir meg et stort lager av egne kunstarbeider: Maleri, skulptur og trykk.

TAKKNEMLIGHETSGAVE

Fra dette lageret ønsker jeg å gi en takknemlighetsgave til folkehøgskolene i Norge. Det er sagt at Nordens bidrag til verdenspedagogikken er folkehøgskolen. Jeg er stolt og takknemlig for alt jeg har fått i dette skoleslaget. Nå vil jeg ha som et eget kunstprosjekt en gaveutdeling til alle folkehøgskolene som et samarbeidsopplegg med skolene og meg. Folkehøgskolekontoret hjelper meg med kontakten med skolene og står som kvalitetsgarantist for prosjektet.

PREMISSER

Alle folkehøgskolene i Norge får med dette tilbud om en kunstgave fra min produksjon.

Gaven forutsetter at kunstarbeidet inngår i skolens utsmykningsprogram og får en varig plassering i skolens fellesrom ute eller inne der det er elever. Til gaven kan følge et kunstpedagogisk opplegg som kan gi ide om hvordan kunstarbeidet kan brukes i undervisningen.

ØKONOMI

Gaven gis til skolen ved oppgitt ansvarsperson uten omkostninger for skolen. Dersom det er snakk om skulptur som trenger montasje som sokkel og fundament, må skolen stå for dette. Ellers ingen utgifter, fritt levert.

FREMDELES MULIG Å MELDE SEG PÅ

Tidsfristen gikk ut i 2023, men det er fremdeles mulig å melde seg på. Bare 16 av de norske skolene har takket ja til dette unike tilbudet. Nå ønsker Vaagsvold flere velkommen «inn».

Han kontaktes på:
Telefon: 951 83 518
eller på mail: alfred.vaagsvold@gmail.com

egen kunstutvikling, og derfor tenkte jeg å gjøre det annerledes. Jeg ville inkludere andre kunstnere i galleriet og yte samarbeid for å få til best mulig utstillinger. I dette arbeidet var erfaring fra skolen og pedagogisk kompetanse god å ha.

- Det kan se ut som kunstinstitusjoner og kunstmuseer går mer i retning av institusjonalisert og intellektualisert kunst? Hvordan ser du på denne utviklingen?

Kunsten følger det som er av tankestrømninger i tiden. Da kan det oppstå -ismer som har egne karakteristikk og gjør kunst gjenkjennelig for sin periode. Kunstnere som ikke følger mainstream, kan i sin samtid bli ignorert, men annerledes vurdert av sin ettertid. Vi kommer ikke utenom at billedkunst, og annen kunst, er åndsarbeid som er påvirket av sine

omgivelser, men som mest av alt er uttrykk for den enkelte kunstners kunnskap, ferdighet, ånd og vilje. Museene har fine målsetninger om å fange opp det som skjer i kunsten, men vi ser at de ofte lander på vedtatte fellesavgjørelser uten å ta vare på den individuelle og personlige kunsten som finnes ved siden av mainstream.

- Lista-regionen blir ofte kalt «et norsk Amerika». Hva har Amerika og påvirkningen derfra betydd for deg og ditt kunstnerskap?

Min far og farfar og onkler og tanter har alle viktige arbeidsår i New York, ikke bare Brooklyn. Noen flyttet dit permanent. Da jeg kom dit, følte jeg meg hjemme der fordi de hadde fortalt meg så mye om det. Jeg har siden 1971 reist mange ganger til New York. Hver gang har jeg kommet hjem med en ny

energi, en ny lyst til å gjøre noe.

- Du har nettopp hatt en større utstilling i Alversund utenfor Bergen, hvordan ble denne utstillingen mottatt?

Spør ikke hva folk vil ha. På utstilling ble det vist en installasjon som sto plassert utendørs, og en skulpturutstilling innendørs. Temaet var grunnideer for all kunst, min også: Punkt. Linje. Flate. Form. Det var mye folk, særlig skoleklasser. Det er alltid spennende. Og et flott møte med et entusiastisk publikum.

- Nå holder du på med nok en utstilling: Kunst og kitsch. Hvor henter du energien fra?

Det er dette jeg brenner for. Så energien er ingen problem, avslutter Vaagsvold.

Av Ståle Sigersvold,
kunstentusiast og samler

BØKER:

SANG SOM VÅPEN – HISTORIER OM SANGENS SLAGKRAFT

Sang som våpen forteller om fellessangen som et kraftsentrum i de store folkebevegelsene, om visebevegelsen, protestsang, kamprop og om syngende fotballsupportere som viderefører den engasjerte kraftsangens med styrke og retning. Dette er boka om sangens samlende og samfunnsbyggende styrke.

- **Østerdalen 1928:** Flere hundre streikende skogsarbeidere synger «Internasjonalen» mot skarpladde gardister.
- **Tallinn 1988:** 300 000 mennesker synger forbudte sanger mot en av verdens største atommakter.
- **Oslo 2012:** Lillebjørn Nilsen synger «Barn av regnbuen» på Youngstorget sammen med et folkehav.

Denne boka viser hvordan sang kan være våpen, konfliktløsende middel og et verktøy for utholdenhet, mot, trøst, engasjement, samfunnsbevissthet og fellesskap. Sang som våpen forteller om fellessangen som et kraftsentrum i de store folkebevegelsene, om visebevegelsen, protestsang, kamprop og om syngende fotballsupportere som viderefører den engasjerte kraftsangens med styrke og retning. Dette er boka om sangens samlende og samfunnsbyggende styrke.

Sang som våpen –
historier om sangens
slagkraft
Av Gjermund Kolltveit
Pris: kr.320
Ford forlag – 2021
200 sider

FAVORITTER FRA NORSK SANGBOK

Som danske så synger jeg mest fra den danske folkehøgskole-sangboken, men det er fascinerende hvor mange sanger som går igjen både i Norsk sangbok og i Højskolesangbogen. I Højskolesangbogen er det ikke mindre enn 19 norske sanger. Blant disse er det flere av mine favoritter, nemlig:

- Du skal få en dag i mårå
- En stjerne skinner i natt
- Kringsatt av fiender

Hvor mange danske sanger det finnes i Norsk sangbok, er vanskelig å vite da det ikke er laget noen oversikt der sangene er delt inn etter nasjonalitet. Men om man slår opp på Danmarks store sang- og salmedikter, N.F.S. Grundtvig, så finner man ikke mindre enn ti sanger fra hans hånd, flere av dem er mine favoritter:

- Hvad solskind er for det sorte muld
- Er lyset for de lærde blot
- Hvad er det, min Marie

Men jeg vil trekke fram min absolutte favorittsang som står i både Højskolesangbogen og Norsk sangbok, nemlig Jens Vejmand. Det er en av de tristeste sangene jeg vet om, og den forteller historien om sliterne som bygger uten å få igjen. Jens Vejmand er en fattig mann som hugger stein til å bygge veiene folk kjører på. Han hugger og hugger, i alt slags vær og tidlig og seint. I første vers blir vi fortalt at han «med hammeren må forvandle de hårde sten til brød». Ingen legger merke til ham, men alle nyter godt av jobben han gjør for å holde sulten fra døra.

En dag tar det slutt på Jens Vejmands liv i to av de tristeste versene i dansk sanghistorie:

Så jævned han for andre den vanskelige vej;
men da det led mod julen, da sagde armen nej;
det var såmænd Jens Vejmand, han tabte hammeren brat,
de bar ham over heden, en kold decembemat.

Der står på kirkegården et gammelt, frønnet bræt;
det hælder slemt til siden, og malingen er slet.

Det er såmænd Jens Vejmands. Hans liv var fuldt af sten,
men på hans grav – i døden – man gav ham aldrig en.

Helt siden jeg sang denne sangen for første gang på barneskolen i Danmark har jeg kjent på urettferdigheten i at Jens Vejmand, som hugget tusenvis av stein for andre, aldri kunne få en stein på graven sin.

Hvem er dagens Jens Vejmann som hugger stein for oss alle sammen uten å få anerkjennelse verken i livet eller døden?

Dorte Birch

BLIKK FRA KAIKANTEN: TAPSPROSJEKT

«Livet er som kjent et tapsprosjekt» skriver Lars Elling i den siste boka si. Og for å underbygge påstanden gjen-gir han ei strofe av Cornelis Vreeswijk som jeg sjøl har lutra meg med mange ganger: «Du kan ingenting ta med dig dit du går». Så sant, så sant. «Du behøver inga penningar når du vid

porten står». Og var det lommer i likskjorta, så kan du ta faen på at du hadde tatt med feil valuta.

Men altså, tapsprosjekt?

Det skurrer når jeg leser Lars Elling. For sånn har jeg aldri tolka Vreeswijk. Folk må gjerne se svart på livet, det kan det være gode grunner til for tida. Men det er jo ikke det den umsungne trubaduren gjør. Han konstaterer bare det faktum at «guldet det er föga värd» når alt tar slutt. Og det har jeg alltid lest som ei oppfordring til å leite etter det som virkelig er verd noe. Fine opplevelser med gode venner. Et godt samliv med den du er glad i. Gleden av et sprakende glass øl tidig på ettermiddagen. Eller året på folkehøgskole. Sånne minner kan du ha med deg gjennom nåløyet hos Sankt Peter. Eller mer realistisk, tenke tilbake på når du er på tur utfor den siste bakken.

Og de mer tvilsomme minnene er det like greit å slå en strek over. Det fikk jeg fornya forståelse av da jeg nettopp var supporter for mitt barnebarn på seks som deltok i en fotballturnering. Det gikk ikke så utsøkt bra med laget hans. Den første kampen blei riktig nok en sliteseier, men så butta det. Til dels kraftig. Hvis jeg holdt tellinga tapte de 0-8 på det verste.

– Dere spiller solid på midtbanen, der er det pønsj i spillet, sa jeg. Prøvde liksom å finne en inngang til ikke å snakke om hvordan det hadde gått.

– Jeg har aldri tapt en fotballkamp, kom det fra drakten ved sida av meg. Svarte og kvite striper på skjorta, leggbeskyttere og drabelige flekker på buksa.

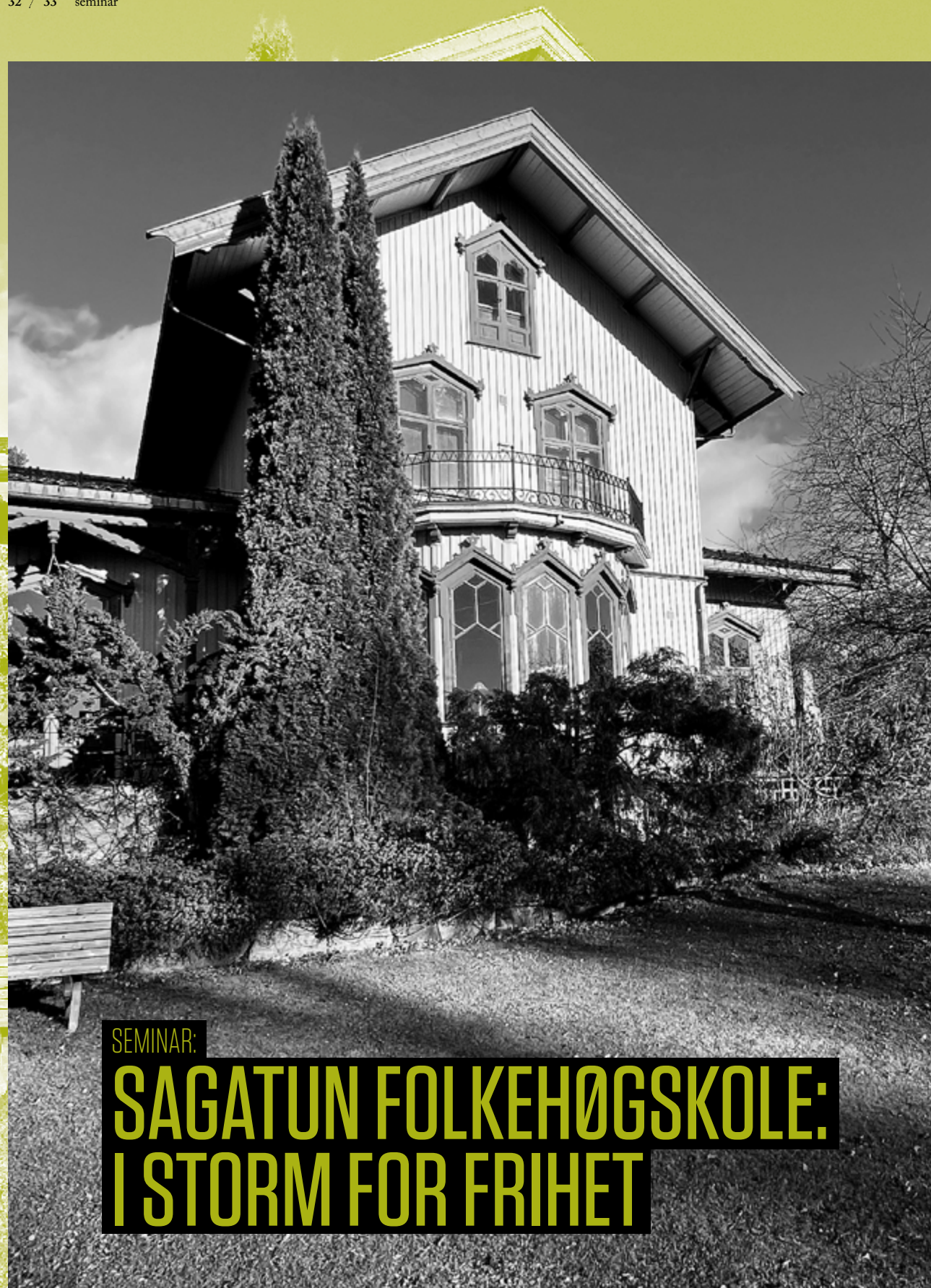
– Å, aldri?

– Nei. Aldri. Sagene vinner bestandig.

At både Grorud og Furuset hadde grusa dem for noen minutter sia, var altså strøket av minnet.

Sola skein der vi vandra sammen mot pøseboden på sidelinja, og jeg tenkte at, jaja, det er jo ingen grunn til å se på livet som et tapsprosjekt. Akkurat når jeg skriver dette, er resultatet av presidentvalget i USA klart. Likevel nekter jeg å grave meg ned. Det får heller bli et glass øl i ettermiddag.

Brynjar Tollefsen,
rektor emeritus ved Lofoten folkehøgskole

SEMINAR:

SAGATUN FOLKEHØGSKOLE: I STORM FOR FRIHET

1. Finansminister Trygve Slagsvold Vedum dukket opp. 2. Eiendomsutvikler Erik Jacobsen. 3. Panelsamtale ledet av Arild Mikkelsen. 4. Fullt i salen på miniseminalet på «nye» Sagatun. 5. Fantastisk renovering – Sagatun har blitt et smykke av en bygning.

I anledning Sagatun folkehøgskoles 160-årsjubileum inviterte «Venneforeningen til Sagatuns fremme» sammen med Høgskolen i Innlandet til et mini-seminar om den spennende, morsomme og viktige historien om Sagatun folkehøgskole – 1. november på Hamar.

På Hamar: Øyvind Krabberød

Ønsket med seminaret på «nye Sagatun», som samlet i overkant av 50 deltakere, var videre å vise hvilken posisjon og betydning skolen hadde i samtiden, og hvilke ringvirkninger den har skapt helt inn i vår tid.

Sagatun folkehøgskole ble etablert på Hamar i 1864, og var med dette Norges første skole i sitt slag. Med Sagatun fikk bygdeungdom omsider mulighet for høyere utdanning, som igjen muliggjorde en unik klassereise som skulle bli startskuddet for hele den moderne norske velferdsstaten.

Sagatun folkehøgskole var et progressivt opplysningsprosjekt, en skole uten eksamen, med mål om å åpne ungdommers øyne og ører for rikdommen i livet. Her lærte de om Norges- og verdenshistorie, jordbruk og økologi, språk, fysisk aktivitet og ernæring, kropp og anatomi, kunst og kultur. Sagatun var også den første skolen i landet der elevene fikk seksualopplysning.

Det var de unge grundtvigianerne Olaus Arvesen og Herman Anker som startet denne kulturinstitusjonen. Anker hadde med seg en arv på 400.000 kroner som ble investert i prosjektet. Skolen var viktig og sentral for utviklingen av frilynte folkehøgskoler i Norge, men fikk bare leve i 27 år. Bygningene står der fremdeles og hovedbygningen som eies av Hamar eiendomsutvikling med eier Erik Jacobsen i spissen er nå renoveret til et smykke av en bygning, til det opprinnelige – så langt det har vært mulig. Om lag 30 millioner kroner har de lagt ned i dette filantropiske prosjektet.

Sagatun var en av de viktigste kulturarenaene i Norge under nasjonalromantikken, og etableringen av denne skolen bidro nærmest alene til å gjøre Hamar til en av landets viktigste byer i sin samtid. Her vanket politikere og kulturpersonligheter. Bjørnstjerne Bjørnson, Fritjof Nansen, Aasmund O. Vinje, Ivar Aasen, Nina og Edvard Grieg, Jonas Lie og Johan Castberg var blant gjestene.

Finansminister Trygve Slagsvold Vedum dukket opp på seminaret og formidlet gladmeldingen fra regjeringen om at de bevilger 600.000 kr årlig til støtte for prosjektet.

Det var et fyldig program i løpet av seminardagen hvor blant annet dette sto på programmet:

- Om Ankervillaen v/ Erik Jacobsen (stedets eier)
- Blikk inn i historien v/ Jens Olai Jenssen (forfatter av bok om Sagatun)
- Åndskampen i Hamar på 1800-tallet v/ Anders Aschim (Professor i religion, livssyn og etikk, HINN)
- Tanker om mer forskning v/ Dag Hundstad (Professor, HINN)
- Teater. Monologen Katti v/ Anne Bolette Stang
- Ellers deltok blant annet: Arild Mikkelsen, Ole Kristian Bonden (Biskop, Hamar bispedømme), Solveig Fiske (Biskop emerita, Hamar bispedømme), Anne Tingelstad Wøien (Folkehøgskolerådet), Stig Vaagan (Lektor, historiker og politiker)

SYNG, SPIS OG SNAKK

OG BLI EN DEL AV NOE STØRRE

I en tid der polarisering truer demokratiet over hele Europa, tror vi på kraften i fellesskapet. Å synge og snakke sammen gir oss rom for å utforske ideer, dele perspektiver og styrke det som holder oss samlet.

Etter mer enn 250 arrangementer rundt om i Danmark har vi i Folkehøgskoleforbundet for alvor tatt suksessen «Syng, spis og snakk» til Norge. Fana folkehøgskule var først ut i denne nye satsningen på dette hjerteprojektet. 22. september åpnet Fana folkehøgskule dørene for lokalbefolkningen. Det ble en utrolig flott kveld med nydelige tilbakemeldinger. Over 100 deltakere sang, spiste og snakket sammen. Den eldste deltakeren nærmet seg 90 år.

Vi arrangerte også en Syng, spis, snakk under Trøndermøtet på Vefsn Folkehøgskole - Toppen. Det ble en fin stund med tårer, latter og kanelboller. Det ga mersmak for flere av skolene som var representert og som i ettertid har arrangert Syng, spis og snakk på sine skoler. Det er vi så glade for.

Målet vårt er at enda flere av dere ønske å samle elever fra folkehøgskolen og folk fra lokalmiljøet til en hyggelig samlingsstund med allsang, litt å bite i og en trivelig prat. Så enkelt er dette konseptet. Så enkelt og så viktig.

Vi takker dansk folkehøgskole for at vi får bruke konseptet fritt på norske folkehøgskoler. Det er Nordisk samarbeid på sitt aller beste.

Det handler om å tenne gnisten til nye diskusjoner - om demokrati, samhold og hvordan vi kan bygge broer i et samfunn som til tider føles splittet. Sang er kultur og kultur er beredskap.

Vi får bare sterkere og sterkere tro på dette konseptet og anbefaler alle skoler å sjekke det ut. Vi bistår gjerne.

Lykke til!

Espen Bråten Kristoffersen,
rådgiver for pedagogisk utvikling

VIL DU ARRANGERE SYNG, SPIS OG SNAKK?

Du finner mer informasjon og en arrangementsskript på våre nettsider!

BØKER:

SIGURD HVERVEN GJØR HEGEL FORSTÅELIG I NY BOK

Den tyske filosofen Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) er betraktet som en av de viktigste filosofene i moderne tid. Dessverre opplever mange at hans verker er tungt lesestoff, og at mye av sekundær- og kommentarlitteraturen kan fremstå akademisk og utilgjengelig. I nyttegivelsen *Hegel: en ganske enkel bok om en vanskelig filosof* av Sigurd Hverven, forsøker forfatteren å gjøre noe med dette. I den populærvitenskapelige boken gjør Hverven et forsøk på å «[...] la Hegel møte 'vår tid'», (s. 12) altså å utforske hvordan Hegels filosofi kan være nyttig nesten 200 år etter forfatterens død. I tillegg til en omfattende innledning, inneholder boka 18 kapitler. De fire første tar for seg det Hverven anser som hovedtrekk i Hegels tenkning – «Anerkjennelse», «Ånd», «Historie» og «Frihet». Deretter følger 14 kortere kapitler som utforsker dagsaktuelle temaer som enten Hegel selv var opptatt av, eller som Hverven mener filosofien hans kan kaste lys over. Eksempelvis finner man kapitler om «Velferdsstaten», «Fremmedgjøring», «Barn», «Smarttelefon», «Krig», «Identitet» og «Menneskeverd». Det er ikke plass til å ta for seg alle delene av Hvervens bok her. I stedet vil jeg trekke frem to kapitler jeg mener er av nytte i et folkehøgskoleperspektiv.

Bokens første kapittel utforsker Hegels begrep om «anerkjennelse». Kapitlet er toneangivende, og fokuset på anerkjennelse er viktig for store deler av Hvervens prosjekt. Hegel mente mennesker har et grunnleggende behov for anerkjennelse, og som Hverven argumenterer for at det da ikke finnes en fast kjerne i ens identitet utenfor fellesskapet man tar del i. I stedet for mente Hegel at selvet dannes, opprettholdes og endres i gjensidige anerkjennelsesrelasjoner til andre personer: Perspektivet kan kaste lys over noe av viktigheten i folkehøgskolens fellesskap. I møte med andre personer i gjensidige anerkjennelsesrelasjoner, «[...] fins det muligheter for å oppdage og utvikle sider ved seg selv som er uoppnåelige i ensomhet.» (s. 38) Folkehøgskolene bidrar til å muliggjøre selvutvikling, ikke kun gjennom fag og friheten til å utforske interesser, men også gjennom å skape fel-

lesskap hvor man får møte lærere og medelever på likefot. Ved å delta i et nytt fellesskap, vil elevene bokstavelig talt kunne bli nye personer.

Det andre kapitlet jeg vil trekke frem er «Fremmedgjøring». Mens begrepet har hatt en lang virkningshistorie, blant annet hos Marx, hadde Hegel en bredere forståelse av hva det innebar. For ham, kjennetegnet fremmedgjøring å «[...] bli eller forbli fremmed i møte med annenhet.» (s. 166) Sagt med andre ord, vil ikke

en som er fremmedgjort føle seg fortrolig eller forsont med den eller det personen er fremmedgjort fra. I dag kan man si at miljøproblemer, krig, sosiale medier og en stadig mer polemisk offentlig sfære bidrar til at mange unge føler seg fremmedgjort. Mens ikke all fremmedgjøring kan løses uten strukturelle endringer, mener Hegel at danning og perspektivskifter kan bidra til å «[...] lære seg at verden er et sted der de kan føle seg hjemme.» (s. 174) I forslaget til den nye folkehøgskoleloven, peker kunnskapsdepartementet til at folkehøgskolene skal bidra i å bygge unges tillitt til samfunnet, forståelse av seg selv, samt troen på demokratisk prosesser. Slik jeg oppfatter det, kan alle disse forstås som virkemidler for å motvirke fremmedgjøring. Begrepet er verdt å ha i mente i årene som kommer.

Hvervens prosjekt i boken er ambisiøst.

Med tanke på kompleksiteten i Hegels filosofi og de mange motstridende tolkningene i Hegel-forskningen og kommentarlitteraturen, er forsøket på å formidle de mange ulike temaene dristig. Det som slår meg når jeg lese boken, er likevel hvor tankevekkende mye av innholdet er. Boken tilbyr ikke kun en inngang til å forstå Hegel, men gir også helt konkrete verktøy og perspektiver å se verden – og folkehøgskolene – gjennom. Jeg anbefaler derfor boken på det sterkeste.

Sigurd Hverven
Hegel: En ganske enkel bok om en vanskelig filosof
Dreyers forlag, Oslo 2024
424 sider
Pris: 399,- kr

Av Vetle Hove,
Folkehøgskolerådet

Ulla-Lena Lundberg

BØKER

STORVERK OM DEI FØRSTE FOLKEHØGSKOLEÅRA I FINLAND

Romanen *Lyser och lågar* av Ulla-Lena Lundberg startar med storbrannen i Vasa i august 1852. Det meste av Vasa var brent ned og 3000 menneske blei heimlause. Mange mista arbeidet sitt, også dei unge jentene frå Vörå som tar beina fatt for å forsøke å finne arbeid og eit nytt liv i Helsingfors. Dei er drivne av eventyrlyst, og av nød. For dei svenskspråklege jentene er dei finske bygdene både uvande, framande og eksotiske. Etter kvart lar Ulla-Lena Lundberg Birgitta Westh, Bitt, stige fram som hovudpersonen. Ho kjem sjuk og utsliten fram til Helsingfors, og møter korporalen Valentin Nyström. Dei to blir eit par, og kjem seg også gjennom Valentins lange marsj som utkommandert i tsarens hær for å delta i Krimkrigen. Så langt kjem aldri Valentin Nyström. Han og troppen hans snur undervegs, viser dagbøkene Lundberg har brukt som grunnlag for denne delen av romanen. Valentin og Bitt blir oldeforeldre til forfatternen.

Lyser och lågar følgjer tre par frå tre generasjonar i ei slekt i det som da var storfyrstedømmet Finland i det russiske riket, frå midt på 1800-talet til det frie Finland like før 1920. I desse sju

tiåra opplever Finland år med dårlege avlingar i mange periodar, politisk oppvakning og borgarkrig. Ingen menneske lever i eit tomrom. Viktige historiske haldepunkt i romanen er nødåra 1866-1868, den russisk-japanske krigen 1904-1905, demokratiske reformer med stemmerett for kvinner og landdagsreformen i 1906, første verdskrigen, den russiske revolusjonen og at Finland erklærer seg som eit sjølvstendig land i 1917.

Sentralt i handlinga i romanen står Finns folkhøgskola i Esbo. Den blei grunnlagt i 1891 under namnet Mellersta Nylands Folkhøgskola, og var den første i det svenskspråklege miljøet i Finland. Som for Sagatun på Hamar var det stor økonomisk innsats frå eigaren av kombinert med vilje og evne til å bygge eit land på folkestyre, folkeopplysing og framtidsretta ungdom som var grunnlaget.

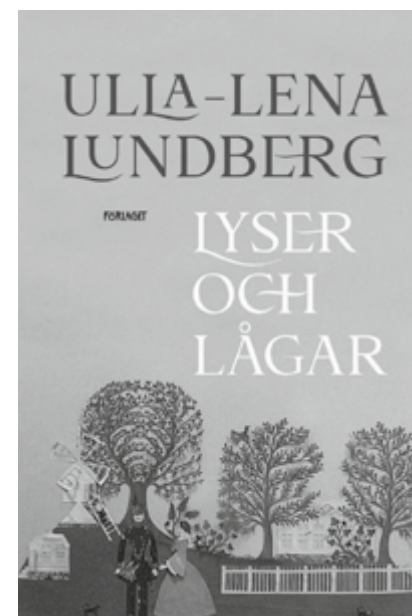
Olga, dotter til Valentin og Bitt, gifta seg med idealisten Robert Rostedt. Han blei første styrar/ rektor på folkehøgskolen. Men som det står på aller siste side i boka: «Slutresultatet er en roman», og i romanen har Rostedt blitt til Borgstedt. Ekteparet

Borgstedt går i mange av dei same spora som ekteparet Viggo og Vilhelmine Ullmann i norsk folkehøgskole nesten 20 år tidlegare. Viktige inspirasjonskjelder er Grundtvig og Askov højskole, der også det unge paret kjem: «Askov. Hur kan man rätt beskriva det? Det himmelske Jerusalem placeras på jorden? Eller nyst som en liten del av det danska kungariket, drypande av mjölk og honung. Ett yndigt land, ofattbart rikt i jämförelse med det stackars Finland.» I Askov får dei kunnskap og inspirasjon, kontaktar og konkrete idear til det livet dei skal leve saman med stadig nye kull av ungdommar som skal kome til den nye folkehøgskolen heime. Det er ein fryd å lytte til diskusjonane i timane, til sjølvtiliten, gleda av å lære og å formidle: «Aldrig har Olga älskat honom mera än i Askov», skriv Ulla-Lena Lundberg om forholdet mellom Olga og Robert.

Dei drar heim igjen, like inspirert som Viggo Ullmann og mange andre norske folkehøgskolelærarar og elevar. Og betre skildra enn Lundberg skildrar Askov og miljøet der (side 120-125) er det nok ikkje mange som har gjort. Dei reiser vidare i Grundtvigs Danmark, og til Hvilans folkhøgskola mellom Lund og Malmö, og til fleire svenske folkehøgskolar. Så startar dei opp i Esbo, der fru Borgstedt blir minst like viktig for elevane og skolen som rektor hr. Borgstedt. Ho er den rolige og tolmodige, han kan også vere litt arrogant og ordknapp privat. Men på talarstolen blomstrar han. Det varer ikkje så lenge. Idealisten Robert får tuberkulose og dør, berre tre år etter at skolen kom i gang. Olga blir likevel knytt til skolen i fleire tiår framover, også når virvelvinden Uno Stadius kjem for å ta opp arven etter Robert, og fornye den. Uno Stadius er omtalt i Märta Tikkanens *Emma & Uno. Visst var det kärlek* (2010), også det ein svært god biografisk roman med mange dokumenterte hendingar lagt inn i fiksjonen. Blant anna er eit brev frå Olga Rostedt den viktigaste kjelda Märta Tikkanen har brukt om bryllupet mellom Tikkanens besteforeldre, Emma og Uno.

Ulla-Lena Lundberg (født 1947) skildrar skolelivet og privatlivet, samfunnsbygging og utviklinga av det nye skoleslaget som få andre kan klare. Ho skriv om korleis det noe umake ekteparet Olga og Robert er prega av både samarbeid og motsetnader, og om korleis dei samlar seg i draumen om ei framtid som «lyser och lågar», ei framtid som bygger på både teoretisk kunnskap og «handens kunskap», praktisk dugleik og kreativitet. Begge to legg hjarte og sjel i å gi ungdommane på Finns folkhøgskola sunn sjølvtilitt, utdanne dei til å bli samfunnsbevisste, aktive og alltid kritiske borgarar i eit land som er i ferd med å mogne seg frå eit liv i tvang og undertrykking til ein sjølvstendig nasjon.

Ho har vist i mange av romanane sine at ho er ein menneskeskildrar som få. *Kungens Anna* (1982) står som eitt av dei fremste kvinneportretta i finlandssvensk litteratur. Den nyaste boka hennar med tre generasjonar kvinner og med folkehøgskolen og Olga som det mest sentrale, er også eit mesterverk. Lundberg har

ULLA-LENA LUNDBERG
LYSER OCH LÅGAR

380 sider.

Pris: 33.50 Euro,

pocket 13.90 Euro

Forlag: Förlaget, 2022

skrive prisløna bøker frå Afrika, Sibir, - og med emne frå Finland og oppveksten på Kökar på Åland. Fem gonger er Ulla-Lena Lundberg nominert til Nordisk råds litteraturpris. Berre *Is* (2013) er omsett til norsk, og gitt ut på det lille kvalitetsforlaget Heinesen forlag. Det er ein skandale at *Is* ikkje blei kjøpt inn av Kulturrådet, og det skandaløse avslaget har dessverre blokkert for fleire omsetjingar av Ulla-lena Lundberg til norsk.

Men det er fullt mogleg å lese *Lyser och lågar* på finlandssvensk, med imponerende evne til å variere dialekta i replikkane etter kor i det svensk-språklege Finland personane kjem frå. Romanen gir i tillegg god innsikt i den felles nordiske pionértida for folkehøgskolen som viktig oppdragar og utviklingsarena for jenter og gutar, der mange av dei skulle kome til å ta på seg viktige oppgaver lokalt og nasjonalt med folkehøgskolen som ein svært viktig del av bagasjen dei var heldige å få med seg.

Jan Kløvstad

DEBATT:

MEN ER DET FOLKEHØYSKOLE DA?

En ny Folkehøgskolelov er under utarbeidelse. I den forbindelse synes jeg det er betimelig å spørre seg: Hvorfor godtar vi at noen skoler har dispensasjon fra Diskrimineringsloven? Kan slike skoler regnes som en folkehøgskole? Og bør de da få statsstøtte?

DET GRUNDTVIG SA

Jeg vil tro at nesten alle som leser dette har sterke følelser for «verdens frieste skoleslag». Vi som er ansatt både på praktisk og «upraktisk» side har mye å leve opp til. Ikke minst fra Grundtvig. Et hovedpoeng ved Grundtvigs skoleidé for den «nye» skolen er likeverdet mellom lærer og elev, og å skille mellom skole og kirke. Han snakket om «Livets Gavn og Livets Tarv». For å få dette til må læreren, ifølge Grundtvig, være levende. Altså bort fra dogmene og bøkene.

TROVERDIGHET

Folkehøgskolen er en arena der læreren må være elevens likeverdige i dennes livsanskuelse. Det er i dette likeverdige møtet *magien* i folkehøgskolen ligger. Eleven (muligens også læreren) får kanskje da et blikk inn mot horisonten sin, noe å strekke seg etter.

Skal vi ha troverdighet i dette arbeidet, må verdiene og motivene det jobbes utifra tåle dagslys. I alle fall om man skal ha statsstøtte og kalle seg folkehøgskole.

«VERDENS FRIESTE SKOLE»

Når vi i Folkehøgskoleforbundet har en frilynt og en kristen del, sier det seg selv at om vi skal sameksistere under én paraply, så er det noen grunnleggende verdier som må være i unison.

Ifølge Folkehøgskoleloven skal vi drive allmennundanning og folkeopplysning. Da er det både etisk og moralsk problematisk at noen skoler finner det nødvendig å ha fritak fra diskrimineringsloven. Loven åpner nemlig for unntak der det er av «avgjørende betydning» for arbeidet.

Hvordan tenker man at seksuell legning eller samlivsform er av «avgjørende betydning» som pedagog i «verdens frieste skole»? Driver man da egentlig folkehøgskole? I så fall, hva slags danning og folkeopplysning gir man elevene sine da?

Hvis vi skal være litt smålige, pedantiske og bibeltro, så er det fristende å spørre hvordan disse skolene forholder seg til Bibels beskrivelser av slaveri, kvinnesyn, kleskoder og matregler? Jeg antar at de ikke har mange regler for/mot dette. Så når man da støtter seg til bibelen for å diskriminere skeive, får man gjerne en følelse av at dette er vikarierende argumenter som er ment å legitimere den institusjonelle homofobien som enkelte miljøer fortsatt praktiserer.

ALLTID PERSONLIG

Jeg har en identitet som rommer mye. Jeg er blant annet fotolærer i «verdens frieste skole». Jeg er tillitsvalgt. Utdannet billedkunstner og lærer. Jeg er også skeiv.

Jeg har vokst opp i en tid der det å være skeiv på ingen måte var en superkraft, men snarere var preget av skam, utenforskap, latterliggjøring, redsel og mobbing. Man var forøvrig ikke skeiv, man var en «jævla homo». Det var ikke mye reell støtte å hente noe sted. Homofobien var allestedsnærværende, litt slik som Gud sies å være (uten sammenligning forøvrig). Denne diskrimineringen handlet aldri om min karakter som menneske, likevel var den alltid personlig. Den var alltid nedbrytende på meg. Så da skal det ikke mye fantasi til for å forstå at en folkehøgskole som har unntak i diskrimineringsloven, der skeive altså ikke kan være pedagoger, da faktisk også vil stemple noen av sine elever som «ikke gode nok». Hva dette gjør med den enkelte på sikt, kan vi bare spekulere i. *Og det bør vi også gjøre.*

Hvordan kan vi som er så frie godta at noen blant oss ikke er det? At man i noen skoler i vårt fellesskap ikke finner skeive, skilte, samboende og gjengifte passende til å kunne arbeide som pedagoger. Ikke på grunn av egnethet, men på grunn av legning eller sivilstatus. I et skoleslag der Grundtvig selv ga uttrykk for at skole og tro ikke hører til under samme tak, føles dette smått absurd. Skal da veldig utvalgte bibeltolkninger komme foran mennesket? Her mener jeg at vi har et ansvar for å si nei. Dette kan vi ikke godta. Diskriminering og homofobi er ikke forenelig med å være folkehøgskole.

Jan Tore Tjøstheim Jensen,
lærer Skjeberg folkehøgskole

NEKROLOG:

TERJE THRONÆS TIL MINNE

Terje Thronæs døydde 18. oktober. «Du gjorde en forskjell for mange mennesker rundt deg,» stod det i dødsannonsa. Det gjorde han heilt sikkert for familie og nære venner, for idrettskameratar, for historielagsvenner og andre som delte kulturinteressene hans, og han gjorde det absolutt for elevar og medarbeidarar i folkehøgskulen. Han fekk eit langt liv i folkehøgskulen si teneste. I 1966 byrja han som lærar ved Elverum folkehøgskule og fekk ei grundig opplæring av Sigmund Moren og dei andre tilsette der. Det var så mange ved den skulen som sette merke etter seg i folkehøgskulen og i norsk kulturliv. Også Terje Thronæs sette tydelege merke etter seg.

I 1973 reise han og Berit og dei tre gutane dei fekk til Brandbu, der han tok over rektorposten ved Vestoppland fhs., men då Sigmund Moren i 1981 gjekk av som rektor etter 25 år, vende familien tilbake til Elverum, og Terje byrja på si 20 år lange rektortid der.

Mange av oss som var blitt kjend med han på landsmøte og rektormøte, hadde stor glede av å nya opp att kjennskapet på samlingane i folkehøgskulen sitt seniorlag. I dei 20 åra FHS seniorlag var aktivt, var Terje ei av dei drivande kreftene. Han tok på seg vervet som redaktør av bladet «FHS-Senioren». Bladet var eit gildt bindeledd mellom gamle folkehøgskulevenner. Han var ofte med i ordskifta vi hadde på møta våre, men aldri med bastante meiningar og aldri med nedsetjande kritikk av andre. Her var han den saklege, rolege og lyttande mannen som visste kva «levende vekselvirkning» betydde.

Først og fremst minnest vi Terje og fru Berit som alltid kom oss smilande i møte på samlingane våre. Det gode, glade og smittande humøret dukkar fram i minnet når tankane går til han som nå har tatt ut på si siste reise. Terje bidrog med mykje - han fortalde om kulturmennesket, åndshovdingen og folkehøgskulemennesket som han skreiv bok om: «Helge Væringsaasen – øst-erdalsbonde og verdensborger», eller han kunne få oss til å synga songar av Margrethe Munthe, som han og skreiv bok om. Terje si malmrøyst minnest vi - når han stemde i Grundtvigs «Kirken den er et gammelt hus, står om end tårnene falde.» Terje var sjuk dei siste åra og klokken har kalla «på sjælen træt og tung, syg for den evige hvile.» Men nett som kyrkja står «om end tårnene falde», vil dei gode minna om Terje leva lenge. Vi er mange som deler saknet og dei mange gledene med Berit, Rune, Torgrim, Audun og familiane.

På vegne av vennene i seniorlaget

Ingvar Olimstad

NOTERT

KK KÅRER NORGES FREMSTE INTELLEKTUELLE

Etter invasjonen av Ukraina i 2022 har Julie Wilhelmsen, som forsker på russisk utenriks- og sikkerhetspolitikk og radikaliserings av Islam i Eurasia, bidratt med opplysende og uredde analyser av Russlands motiver og strategier, men også vestens rolle. Det har vært alt annet enn lystbetont.

– At jeg reagerer med skrekk på utnevningen har med debattklimaet å gjøre, forteller Wilhelmsen da vi ringer henne noen dager senere for et intervju.

– Jeg opplever det som umulig å få gehør for at det er viktig å redegjøre for nyanser, belyse gråsoner og synliggjøre dilemmaer. Man blir mistenkeliggjort. Det er å være en offentlig intellektuell er for tøffinger.

Klassekampen

MIMIR KRISTJÁNSSON

Som forfatter har han boret inn i milliardærenes makt over Norge. Seinest i år skrev han boka «Hjelp, de drar til Sveits!» sammen med kjæreste og Rødt-kollega Sofie Marhaug.

– De jager etter offersituasjonen. Det er en sykdom som smitter over alt, sier Kristjánsson. Han mener at de retoriske manøvrene er tatt rett ut av verktøykassa fra woke-folket.

Et trangere meningsrom er en av hans store bekymringer. Det andre er sammenbruddet i den felles offentligheten.

– Jeg mener det er viktig at alle forholder seg noenlunde til NRK, VG, de store referansene som Bibelen, Ibsen og sagæne. Det er noen ting vi har felles som nasjon som jeg er redd for at blir spist opp av at folk er i separate nyhetsstrømmer. Jeg er redd det blir vanskeligere å snakke sammen.

Klassekampen

NEOLIBERALISMENS SEJR

Høgskolebevegelsen er omsluttet af tidsånden, og neoliberalismen har seiret ad helvede til. Så meget. At ingen tør snakke om det. Vi er tidsånden. Men høyskolernes særlige bånd mellom frihed og tilknytning svækkes i disse år. Frihed betyder ikke længere grænseudvidelse, men grænseløshed. Forsvinder grænserne, forsvinder også grebet om virkeligheden. Og således mister vi tilknytningen. Uden tilknytningen udviskes fortiden og alt det, Askov Højskole står for. Dette eksemplificeret i det historieforladte spørgsmål om, hvorvidt højskolebevegelsen er en pause, tænker jeg.

Den længsel, vi på Højskolen Mors har, er ikke at blive et sted, der bekjemper det, som accelerationen skaber – fremmedgjortheden. Fremmedgjortheden bekæmpes ved at genfortrylle verden. At viderefremme en kobling til verden – dét er højskolens oppgave, som jeg ser den.

Nicolai Westmark, lærer på Højskolen Mors, i Højskolebladet

SKJERVHEIMPRISEN TIL FILOSOF SIGURD HVERVEN

Foto: Øyvind Krabberød

Filosofen Sigurd Hverven ble tildelt Skjervheimprisen under det årlige seminaret på Stalheim i september. I begrunnelsen for tildelingen sies det:

Prisvinnar Sigurd Hverven er ein ung og vågal norsk filosof, som arbeider i Skjervheim si ånd på fleire måtar. For det fyrste er han ein glimrande formidlar av kompliserte filosofiske tankar på norsk. I si siste bok, «Hegel. En ganske enkel bok om en vanskelig filosof», bringer han tung tysk filosofi til ålmenta, utan å fordumma eller tabloidisera. Dette gjeld ikkje berre Hegel, men òg til dømes Hans Jonas og den moralske realismen hans, som Hverven brukar for å formulera ein naturettikk for vår tid i boka «Ville verdier». Denne er tilgjengeleg for alle som spør etter ein djupare refleksjon om forholdet vårt til naturen.

For det andre, og endå viktigare enn Hverven si evne til å formidla, er viljen hans til å nytta den filosofiske bakgrunnen sin i det offentlege ordskiftet. Dette vert ikkje alltid påskjønta i dagens teljekantssystem i academia, men slik offentlig meiningsutveksling er særst viktig for å ta vare på filosofien sitt samfunnsoppdrag.

Skjervheim argumenterte med at dersom filosofi vert ein reint abstrakt tankeleik, berre interessant for andre filosofar, vil han ikkje ha nokon innverknad på dei konkrete utfordringane våre. Dei vert då reint praktiske problem. Det er «då at filosofien må vera den nødvendige uroa som sår tvil, og gjer det som har vorte for lett, tyngre, slik at det kan få den rette tyngda i seg att», som Skjervheim skriv i essayet «Filosofi og livsvisdom».

Å bruka Hegel i samfunnsdebatten, slik Hverven har lukkast med, opnar nye perspektiv. Det tilfører også ei tyngd og eit alvor som viser at det står meir på spel enn me kanskje har tenkt over. For det omfattande filosofiske arbeidet han alt har gjort – og med håp om å inspirera til vidare innsats – vert Sigurd Hverven tildelt Skjervheimprisen for 2024.

Skjervheimprisen vert tildelt nokon som har markert seg med sterkt samfunnsengasjement «i Hans Skjervheim si ånd». Det kan vera gjennom bidrag til den offentlege debatten, eller gjennom ulike lokale og ubyråkratiske tiltak i det sivile samfunnet, utanfor dei store sentralt drivne offentlege systema. Prisen løftar fram personar eller organisasjonar som har vist mot og uthald i viktige samfunnsprosjekt som ikkje får tilstrekkeleg eller adekvat merksemd, eller nokon som gjennom sin innsats viser alternative, og sårt tiltrengde perspektiv.

Ottar Brox, Simon Malkenes, Julie Wilhelmsen, Simen Sætre og Sidsel Saue/Odd Hamre er blant tidlegare prisvinnere.

Skjervheimseminaret/ØK

NYTT FRA LANDSKAPET

KULTURPRIS TIL NY REKTOR VED NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

Hanne Vilja Sagmo, ny rektor ved Namdals folkehøgskole, ble i oktober hedret for sin innsats for kulturlivet i Grong kommune.

– Jeg ble veldig overrasket og hadde virkelig ingen aning om dette, så jeg ble både rørt og glad, sier Hanne Vilja Sagmo til Namdalsavisa etter å ha mottatt Grong kommunes kulturpris for 2023.

Prisen ble delt ut av ordfører Ann Jeanett Klinkenberg – som beskrev prisvinneren som en «bemerkelsesverdig kulturpersonlighet».

– Dette er en person som har gjort en betydelig innvirkning på vårt lokalsamfunn og har vært en uunnværlig del av vårt kulturliv, sa ordføreren.

Inspirerende engasjement

Særlig ble Vilja Sagmos mangeårige innsats for Grong teaterlag trukket fram – en innsats som har gitt lokalbefolkninga mange gode opplevelser gjennom en rekke oppsatte produksjoner.

Prisen er en anerkjennelse av hardt arbeid for å løfte kulturtilbudet i Grong, og ord som drivkraft, mentor og veileder ble trukket fram for å beskrive prisvinnerens egenskaper.

Klippet fra Namdalsavisa

NYE LINJER PÅ SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE

Sunnhordland folkehøgskule har lansert to heilt nye linjer for skuleåret 2025-26. Dei to nye linjene heiter høvesvis Smykkedesign og Ny folkemusikk og dei passar begge godt inn den kreative profilen skulen har. Ein finn mange fagleg kryssingspunkt med andre fagtilbod som Musikkproduksjon, Skodespelar, Musikk, Kunst+, Game art og Game design.

Desse ferske linjene er heilt unike i folkehøgskoleverda. Her skal elevane få ta dei kreative ideane sine med inn til teiknebordet i verkstaden eller ta fatt instrumenta og la gode, gamle tradisjonsrike tonar få nytt liv! Nytt av året er at vi opnar for søknad allereie 15.oktober og frå 15.november er det løypande opptak. Søkjarar vert dermed oppfordra til å vere tidleg ute for å sikre seg studieplass.

For Sunnhordland folkehøgskule, rektor Bente Sjo

NY REKTOR VED STORD FOLKEHØGSKULE

I pressemeldinga frå skulen står det Irene Fatland har lang erfaring innan utdanningssektoren.

– Ho har vist stort engasjement for verdiane til skulen og har bidrege betydeleg til utviklinga av skulen sitt pedagogiske tilbod. Hennar bakgrunn som assisterande rektor gir ho ei god forståing av skulen si drift og kultur, står det i pressemeldinga.

– Eg er takksam for tilliten og ser fram til å leie Stord Folkehøgskule inn i ei spanande og utfordrande tid. Me skal halde fram med å byggje på dei sterke tradisjonane våre, samstundes som me utviklar nye og innovative læringsmetodar for elevane, seier Fatland. Ho gler seg til å ta skulen vidare.

Fra Stord24

FRA FOLKEHØGSKOLE TIL REALITY-TV

På folkehøgskolekontoret har vi sittet limt til TVn i høst. Kollega Espen Bråten Kristoffersen, pedagogisk leder i Folkehøgskoleforbundet, var deltaker i reality-programmet Fjellhytta. Ikke nok med at vi fikk se Espen og samboer Sindre snekre, male og legge fliser; de endte jammen opp med å vinne konkurransen og hele fjellhytta de hadde jobbet på.

Fjellhytta ble filmet for ett år siden. I løpet av dette året har Espen klart å holde på hemmeligheten om hvordan det gikk i konkurransen. Hvem som vant, skulle nemlig holdes tett til brystet helt fram til programmet ble vist på TV nå i høst.

- Hvorfor meldte dere dere på Fjellhytta, Espen?
- Vi trengte en utfordring som par og litt påfyll som mennesker. Det var forlokkende med reality-TV. Og så elsker vi Sommerhytta, programserien som Fjellhytta er en spin-off på.
- Hvordan var det å se seg selv på TV?
- Det var spennende for man visste jo ikke hvordan man ble framstilt. Vi synes vi var heldige med framstillingen og kjente oss igjen i slik vi framsto på TV.

MORSOMT Å VÆRE MED

Det er kanskje ikke så rart at man er fornøyd med deltakelsen i et reality-program når man sitter igjen som vinnere av en hytte til en verdi av tre millioner. Det er likevel andre ting Espen trekker fram når han skal fortelle hva som var det morsomste med å være deltaker i Fjellhytta.

- Det var å få jobbe med hytta. Det å bruke henda, hodet og kreativiteten. Å få

en utfordring og å løse den, det likte jeg, forteller Espen.

- Det var også spennende å se hvordan produksjonen jobbet. Det var nesten som en folkehøgskole.
- Det må du nesten forklare?
- Man skaper sitt eget samfunn, mest på godt, men også på vondt. Kanskje 70 personer er i sving og som har en konsentrert periode sammen. Man skal fungere sammen både faglig og sosialt.
- Deltakerne på Fjellhytta fikk ikke være sammen med crewet på fritiden, men de bodde sammen med de andre deltakerne de første fire ukene av de åtte ukene innspillingen tok.
- Vi var åtte mennesker på to bad. Alle er nervøse og gjør ting de ikke kan. Det er egentlig ikke ulikt starten på en folkehøgskole.
- Espen tenker seg om.
- Bortsett fra at vi fikk penger for det, ler han.
- Deltakerne får nemlig betalt for å være med, i tillegg til at de har sjansen til å vinne hytta.
- Hva overrasket mest med å være med på Fjellhytta?
- At det gikk veldig bra. Vi har aldri

gjort noe annet enn å male før vi var med på programmet. Hvis man tør å gå inn i noe man ikke kan så ... Espen holder en liten pause. – Alle kan mer enn man tror. Vi liker å holde oss i komfortsonen, men jeg ble overrasket over hvor godt jeg trivdes utenfor komfortsonen.

Espen peker på at når han fikk jobben i Folkehøgskoleforbundet, og når han får skuespillerjobber, så blir han ansatt på noe han kan.

- Jeg likte å holde på med noe jeg ikke kan. Å bli utfordret på noe jeg aldri har gjort før.
- Kanskje man takler utfordringer bedre om man har gått på folkehøgskole? Både jeg og Sindre har gått på folkehøgskole, men det hadde ingen av de andre deltakerne.

Han tror det er noen likheter mellom reality-TV og folkehøgskole.

- Man har ikke mulighet til å bli satt i folkehøgskolen og det er tilsvarende i reality. Det er hele tiden nye utfordringer.
- Forskjellen på folkehøgskole og mange reality-programmer er heldigvis at man ikke kan bli stemt ut på folkehøgskolene. Det er jeg glad for.

Dorte Birch

NOTERT

HYLLAND ERIKSEN

– *Ironisk nok har vi fått et mangfold av kapitalister i verden, som sammen skaper mindre variasjon?*

– Det er riktig. Kritisk samfunnsanalyse har i 200 år dreid seg om motsetningene mellom arbeid og kapital. Du får betalt for arbeidskrafta, men ikke arbeidet fordi kapitalismen tar merverdien.

Men i tillegg har vi nå fått øye på en annen hovedmotsetning, mellom vekst og bærekraft. Kapitalismen spiser seg selv, mener Eriksen.

– Kapitalismen er destruktiv, fordi den bruker opp ressurser uten å gi noe tilbake. Systemet er kommet til et punkt der det ødelegger mer enn det skaper. Vi har malt oss inn i et hjørne.

Thomas Hylland Eriksen i Klassekampen

DE RIKESTE

– I en tid hvor alle snakker om miljøet og folk har vanskelig for å dekke et normalt matbudsjett, har vi en gruppe mennesker som synes de er så viktige at de må reise med privatfly. De skal ikke fornede seg og humpe av gårde på kollektivtransport, sier Kalle Moene.

Som på Vebelens tid har også ressursene hopet seg opp på noen få hender. Siden 1980 er verdens rikeste blitt veldig mye rikere. I Norge har de én prosent rikeste nesten en fjerdedel av inntekten. Konsentrasjonen var lavere mellom 1920 og 1980, sier økonomen Kalle Moene.

– I gamle dager hadde vi en overklasse som reinvesterte profitten. Nå er deler av overklassen så rik at de ikke vet hva de skal bruke pengene på, sier han.

Klassekampen

TRUMP

I en del grupper i Norge er det en oppfatning at de som engasjerer seg i Norge og sier positive ting om Trump utgjør et demokratisk problem. Dette er en stor misforståelse. Vi trenger diskusjoner om både Trump og demokrati. Det som er farlig i et samfunn er når disse debattene uteblir.

Dersom vi skal makte å holde fast på sannhet, demokrati og hva som er fakta må vi ha mer faktabaserte og åpne diskusjoner i samfunnet. Og vi må ha historie- undervisning tungt inne i våre klasserom og i den offentlige samtalen.

Berit Aalborg,
politisk redaktør i Vårt Land

KALENDER

12. – 13. des.	Kurs og workshop i seksuell dannelse, The Well, Oppegård
02. – 03. jan.	D7 distriktsmøte, Follo fhs.
02. – 03. jan.	Rogalandsmøtet D5, Jæren fhs.
06. - 07. jan.	Kurs for nye lærere del 2, The Well, Oppegård
13. – 15. jan.	Rektormøtet, Sanner Hotell, Gran.
22. april	Distriktsmøte D8, Agder: Kristiansand folkehøgskole
19. – 20. mai	Distriktsmøte D3, Fjordane folkehøgskule
26. – 28. mai	Landsmøtet FHF, Karmøy folkehøgskule

Følg med på kalender på www.frilyntfolkehogskole.no for oppdateringer/mer informasjon, påmelding og nye arrangement.

HOLD DEG OPPDATERT

Folkehøgskoleforbundet holder deg oppdatert på www.frilyntfolkehogskole.no

 Lik Folkehøgskoleforbundet på Facebook

Arbeidslivet

ADVARSEL I ARBEIDSFORHOLD

Advokat Erik Råd Herlofsen, partner Helmr.

Vi får av og til henvendelser fra medlemmer som har fått skriftlig advarsel fra sin arbeidsgiver. Advarslene kan være begrunnet i mangelfulle prestasjoner eller brudd på arbeidsreglementet. Noen spør om hvilken betydning en advarsel egentlig har og om det er forskjell på en skriftlig og en muntlig advarsel. Noen tror arbeidsgiver først må gi tre advarsler før man kan bli oppsagt.

Advokat Erik Råd Herlofsen, partner i Advokatfirmaet Helmr, søker i denne artikkelen å oppklare noen myter og misforståelser om advarsler i et arbeidsforhold.

HVA ER EGENTLIG EN ADVARSEL?

Advarsel er en formell korreks/irrettesettelse gitt til en ansatt på grunn av vedkommendes kritikkverdige eller uakseptable opptreden/arbeidsprestasjon, hvor den ansatte samtidig oppfordres til å skjerpe seg for å unngå en framtidig oppsigelse eller avskjed. Dette innebærer at en advarsel er noe annet og mer alvorlig enn vanlig muntlig tilsnakk.

En advarsel har imidlertid ingen umiddelbare rettslige konsekvenser. Arbeidsgiver kan for eksempel ikke med bakgrunn i en advarsel frata den ansatte arbeidsoppgaver eller ansvarsområder.

En advarsel bør gis snarest mulig etter at arbeidsgiver er blitt kjent med den ansattes kritikkverdige opptreden. Desto lenger arbeidsgiver venter, jo mindre alvorlig vil forholdet anses for å være.

HVOR FINNES REGLENE OM ADVARSEL?

Med unntak av noen få bestemmelser i helsepersonelloven og statsansatteloven, finnes det ingen lovregler om advarsler.

Etter statsansatteloven kan skriftlig irrettesettelse, betegnet som ordensstraff, ilegges for overtredelse av tjenesteplikter eller unnlatelse av å oppfylle tjenesteplikter. Dette forutsetter subjektiv skyld, med andre ord at den statsansatte opptrer med forsett eller uaktsomhet. Eksempler på forhold som kan føre til ordensstraff er mindre økonomiske misligheter, ulovlig bruk av tjenestebil, brudd på arbeidstidsbestemmelse og mindre alvorlige brudd på den alminnelige lojalitets- og lydighetsplikten.

Når forholdet ikke er så graverende at det begrunner oppsigelse eller avskjed, kan en statsansatt også ilegges ordensstraff for utilbørlig adferd i eller utenfor tjenesten som skader den aktelse eller tillit som er nødvendig for stillingen. Ordensstraff kan naturligvis også benyttes når forholdet er graverende nok til objektivt sett å begrunne avskjed, men hvor ansettelsesmyndigheten ikke finner det nødvendig å reagere med oppsigelse eller avskjed.

Ved bruk av ordensstraff er det for øvrig krav til god saksbehandling i forkant.

HVA KAN DET GIS ADVARSEL FOR?

Helt bagatellmessige forhold gir ikke grunnlag for advarsel. Dersom man etter flere års ansettelse en dag kommer litt for sent, er advarsel en overreaksjon, og en slik advarsel vil ikke kunne påberopes av arbeidsgiver ved en eventuell senere oppsigelse.

Kritikkverdige forhold som, enten alene eller ved gjentakelse, kan være grunnlag

for oppsigelse eller avskjed, vil også være grunnlag for advarsel. Dette kan være brudd på etiske regler, dårlig opptreden på firmaarrangement, dataspill i arbeidstiden, forsentkomming, rutinebrudd, illojalitet, ubehøvlet opptreden over kollegaer og samarbeidsproblemer. I tillegg vil det også kunne gis advarsler på forhold som går på selve arbeidsutførelsen, for eksempel slurv og dårlige salgsresultater over tid.

Hva som er en tilstrekkelig god grunn for advarsel, kan gjerne variere fra arbeidssted til arbeidssted. Hos en arbeidsgiver kan for eksempel privat bruk av internett være uakseptabelt, mens dette ikke er så nøye hos en annen arbeidsgiver. Dette innebærer at rettmessigheten av en advarsel kan variere fra en arbeidsplass til en annen.

HVORFOR GIS ADVARSEL?

Formålet med en advarsel vil normalt dels være å korrigere uønsket adferd, dels å dokumentere at adferden er påtalt med tanke på eventuell senere oppfølging som kan lede til oppsigelse eller avskjed.

Advarsel gis for å gjøre den ansatte uttrykkelig oppmerksom på at vedkommende har gjort noe som ikke er akseptabelt og samtidig oppfordre han eller henne til å endre sin adferd, og i hvert fall ikke gjenta handlingen. Implisitt ligger i dette et varsel om at dersom ingen endring skjer eller handlingen gjentas, risikerer den ansatte oppsigelse eller avskjed.

Selv om advarselen i seg selv ikke har noen rettslige konsekvenser, er det viktig å være klar over at den indirekte kan ha betydning i forbindelse med en eventuell senere oppsigelse eller avskjed. Advarselen

kan altså være med på å styrke sakligheten av en senere oppsigelse eller avskjed. Advarselen vil nemlig vise at det tidligere har vært problemer i arbeidsforholdet, og at den ansatte har fått oppfordring og anledning til å skjerpe seg.

Det er for øvrig ikke noe krav om at det skal ha vært gitt en eller flere advarsler før det kan gis oppsigelse eller avskjed. Dette er en utbredt misforståelse.

Vanligvis blir det gitt advarsel fordi det er begått en handling hvor arbeidsgiver er i tvil om det foreligger tilstrekkelig saklig grunn for å reagere umiddelbart med oppsigelse eller avskjed, eller at arbeidsgiver uansett ønsker å gi den ansatte en sjanse til. Dersom arbeidsgiver først velger å gi en advarsel i stedet for en oppsigelse, kan ikke arbeidsgiver noen uker eller måneder senere ombestemme seg og deretter gi en oppsigelse eller avskjed begrunnet i den kritikkverdige handlingen. Man skal ikke «straffes» to ganger for samme forhold.

I HVILKEN FORM SKAL ADVARSELEN GIS?

Bortsett fra ved advarsler og ordensstraff etter helsepersonell- og statsansatteloven, kan en advarsel gis både muntlig og skriftlig. Det er med andre ord ingen regel om at det først må gis en muntlig advarsel før skriftlig advarsel kan gis. Det er heller ikke slik at arbeidsgiver først må avholde et møte med den ansatte før advarselen kan gis.

Det er heller ikke nødvendigvis slik at en skriftlig advarsel er mer alvorlig enn en muntlig advarsel, med mindre dette følger av arbeidsgivers personalhåndbok eller annet internt regelverk som er kommunisert til de ansatte. Derimot vil en skriftlig advarsel ofte gir et bedre bevis i en eventuell senere oppsigelsessak, særlig om denne gir en god beskrivelse av de klanderverdige forholdene og samtidig angir alvorlighetsgraden i forholdet.

For at advarselen skal ha noen effekt, bør den være tydelig. Det må fremgå klart hva misnøyen gjelder, hva som forventes av den ansatte i fremtiden, og at oppsigelse kan bli konsekvensen dersom den ansatte ikke endrer sin adferd. Dersom den ansatte ikke har forstått at det er gitt en advarsel, og dette skyldes manglende tyde-

lighet fra arbeidsgivers side, vil advarselen ha begrenset betydning i en eventuell senere oppsigelsessak. Dette er også et viktig argument for å bruke skriftlighet.

I en dom avsagt av Borgarting lagmannsrett i juni 2012 ble en oppsigelse kjent usaklig og ugyldig. Lagmannsretten la avgjørende vekt på at arbeidsgiver i sine tilbakemeldinger til den ansatte ikke hadde vært tilstrekkelig klar og konkret, og at den ansatte derfor ikke hadde mulighet til å forstå hva han gjorde feil slik at han kunne endre sin adferd. Arbeidsgiveren ble dømt til å betale den ansatte kr 75 000 i erstatning. Dersom arbeidsgiver hadde gitt en eller flere advarsler før oppsigelsen, ville resultatet sannsynligvis blitt annerledes.

Det er som tidligere nevnt intet krav at advarsel er gitt før en oppsigelse gis, men en tidligere advarsel kan noen ganger styrke grunnlaget for en senere oppsigelse.

KAN EN ANSATT KLAGE PÅ ADVARSELEN?

Dersom den ansatte mener at advarselen er uriktig eller urimelig, bør vedkommende umiddelbart gi arbeidsgiver en skriftlig redegjørelse for dette og samtidig forlange at innsigelsesbrevet legges i personalmappen, slik at dette kan fremlegges ved en eventuell senere oppsigelsessak.

Det er imidlertid ikke slik at arbeidsgiver plikter å trekke advarselen tilbake og den ansatte kan normalt ikke anlegge søksmål mot arbeidsgiver for å få kjent advarselen ugyldig. Høyesteretts ankeutvalg kom imidlertid i 2018 til at en sjømanns krav om tilbaketrekkning/gyldigheten av advarsel «etter omstendighetene» kunne anses som et rettskrav som derved kunne prøves for domstolene. Saken var imidlertid noe spesiell ved at advarselen gjaldt alvorlige beskyldninger som fikk konkrete konsekvenser ved at sjømannen ikke fikk lov til å vikariere som kaptein. Dessuten ble det påberopt at advarselen var å anse for ulovlig gjengjeldelse etter varsling.

KAN ADVARSELEN LAGRES?

Når det gjelder ordensstraff etter statsansatteloven kan opplysninger om straffen lagres i personalmappen til vedkommende i 5 år. Dette kan gi en viss overføringsver-

di til hva som er akseptabel lagringstid også for andre enn statsansatte. På den annen side vil behovet for lagring av advarsler kunne variere, særlig med tanke på framtidige oppsigelser begrunnet i tilsvarende forhold.

Et annet kompliserende element er personvernregelverket og Personvernmyndas praksis som krever at arbeidsgiver må kunne påvise en konkret og reell grunn for å lagre en advarsel over lenger tid.

HVA SKJER ETTER AT EN ADVARSEL ER GITT?

Forutsatt at det var tilstrekkelig grunn for å gi advarselen, bør den ansatte selvsagt ta advarselen alvorlig og skjerpe seg. Dersom den ansatte er i tvil om hva som forventes fra arbeidsgivers side, bør vedkommende kontakte arbeidsgiver og få konkret informasjon om dette.

I mange tilfeller er det også viktig at den ansatte gis en reell mulighet for å kunne vise bedring. En selger som får advarsel fordi salgsresultatene ikke er tilfredsstillende, må få nødvendig tid og hjelp til å forbedre resultatene sine. Hva som er rimelig tid, må vurderes konkret i det enkelte tilfellet. Hvis den ansatte senere sies opp uten at det er gitt rimelig tid til å vise bedring, kan dette være et moment som taler for at oppsigelsen er usaklig.

Dersom den ansatte ikke skjerper seg, må vedkommende påregne ny advarsel eller i verste fall forventet oppsigelse eller avskjed. For eldre ansatte med lang tjenestetid eller i de tilfellene det har gått lang tid mellom de kritikkverdige forhold, vil det kunne være mer nærliggende å gi en ny advarsel før oppsigelse eller avskjed gis.

OPPSUMMERING

Vi er alle ulike og alle har ikke samme holdninger og oppfatninger om hva som er akseptabel oppførsel. Arbeidsgivere bør derfor, i samarbeid med ansatte og tillitsvalgte, lage kjøreregler for hva som er akseptabel oppførsel på deres arbeidsplass. På den måten vil det være lettere å påtale eventuelle brudd gjennom advarsler og – i verste fall – gjennom en berettiget oppsigelse eller avskjed.

Artikkelen ble første gang publisert i VI OVER 60 i september 2024.

LANDSMØTE I FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET - MAI 2025

Eg har fått gleder og æra av å delta på Utdanningsforbundet sitt landsmøte, som blir halde kvart fjerde år. Utdanningsforbundet har mange engasjerte medlemmer og lokallag som bidrar aktivt på landsmøtet. Dimensjonane er svært ulike, men i prinsippet arbeider Folkehøgskoleforbundet (FHF) på same måten: vi organiserer alle yrkesgrupper, inkludert leiarar, og vi har vedtekter og eit politisk program som vegvisar. Det politiske programmet både for Utdanningsforbundet og FHF er resultat av ein demokratisk prosess der medlemmene bidrar til å påverke sitt eige arbeid og sine eigne arbeidsvilkår.

På eitt viktig punkt er vi likevel ulike. Formålet for utdanningsforbundet er knytt til utdanning, kunnskap og kompetanse, medan FHF og folkehøgskulerørsla har danning og folkeleg opplysning som overordna formål. Verdiar, personleg utvikling, overblikk, engasjement og evne til å delta skal lærast og øvast. Kritisk tenking skal kome i tillegg til kunnskap og kompetanse. Odin Fauskevig ved NTNU i Trondheim, nærmar seg pedagogiske problemstillingar frå ein filosofisk ståstad og kastar lys over dette i ein kronikk i Morgenbladet:

Kritisk tenking og fordjuping handlar då ikkje berre om akademisk analyse eller entreprenøriell problemløysing. Djup tenking handlar også om identitetsdannande sjølvkritikk og kulturkritikk. Fellesarenaer skapast ikkje berre gjennom kompetent deltaking i utdanning og arbeidsliv. Men også gjennom utviklinga av eit engasjert forhold til natur og kultur, til seg sjølv og til andre.

For å vere ein truverdig organisasjon og eit levande skuleslag er vi avhengig av å verkeleggjere desse ideala også i vårt indre demokrati. Medlemmene si deltaking i dei prosessar som bidrar til

å gi folkehøgskulen retning er avgjerande for at rørsle skal overleve. Det er med andre ord medlemmene sitt engasjement, medlemmene sin kunnskap om folkehøgskule og medlemmene si evne til å delta som skaper retninga. Dersom det oppstår eit maktvakuum i desse prosessane er det alltid ein fare for at andre krefter tar styringa. Det må vi unngå!

Idé- og prinsippprogrammet forpliktar alle våre tillitsvalde, og skaper retning for alle tilsette. Rektor har eit særleg ansvar sidan det pedagogiske ansvaret er lagt til denne rolla. Det er såleis også viktig at rektor er medlem i FHF og tar del i profesjonsfellesskapet og den rørsle hen i lovs form er sett til å forvalte.

Landsmøtet er vår viktigaste arena. Der blir vårt idé- og prinsippprogram drøfta og vedtatt. Sidan korona-tida ikkje tillet eit fysisk møte i 2021, er det åtte år sidan vårt politiske program har blitt sett under lupa på eit landsmøte. I slutten av mai 2025 byr det seg ein ny sjanse! Våren 2025 blir forslaget til idé- og prinsippprogram langt fram for alle deltakarar på landsmøtet og det blir høve til å diskutere og kome med forslag og innspel til endringar. I forkant blir eit utkast sendt på høyring til alle lokallag. Det blir med andre ord rikt høve til å sette seg inn i FHF sitt politiske program og bidra til å skape retning for frilynt folkehøgskule. Utan ein diskusjon rundt dette kan vi framleis ha eit indre demokrati, men det blir eit dårleg demokrati utan samtalen og menings-brytninga på grunnplanet.

Det er viktig å delta.

Einar Opsvik,
leiar i Folkehøgskoleforbundet

LEIARFORUM 2024

Leiarforum for Folkehøgskoleforbundet er ein viktig møteplass. Fagleg påfyll, diskusjonar og sosialt samvær er viktig for å halde oppe inspirasjonen og dyrke fellesskapet. For å redusere kostnader var årets samling redusert frå tre til to dagar og lokalisert til eit rimelegare alternativ nær Gardermoen. I tillegg til innleigde forelesarar, sette folkehøgskulen sine eigne folk preg på programmet; Nansenskolen og Nansen Fredssenter underviste om dialog og demokrati, vi gjennomførte ein eksemplarisk friomsdebatt med aktuelt tema. To av våre styremedlemmer hadde seminar om endringsleiing for inspektørar og ass.rektorar. Årsmøtet i IF og ein sesjon med «del og stel» førte forsamlinga ut i fleire engasjerte diskusjonar om aktuelle tema knytt til m.a. marknadsføring. Eit klart høgdepunkt var underholdning i forkant av middagen første dag. Musikkteater-klassa frå Romerike folkehøgskule overbeviste og rørte forsamlinga med eit profesjonelt gjennomført program. Tusen takk til skulen og lærarane!

SYNG, SPIS OG SNAKK

Det vil snart lande en oppskrift på hvordan du kan arrangere Syng, spis og snakk i din innboks. Her vil du finne tips, forslag til sanger og menyer, logopakke, og litt historiske fakta. Dette gjør vi for at det skal være enkelt å være arrangør. Vi håper mange skoler kaster seg på sangbølgen i løpet av det kommende året. Og du; husk å inviter oss!

TILLITSVALGKONFERANSEN 2024

Den årlege konferansen for tillitsvalgte i FHF og NKF vart halde på Sanner hotell i oktober. I vår kontakt med Utdanningsforbundet har vi i fleire år hatt eit godt samarbeid med vår kontaktperson, Bjørn Sævareid. Han vart takka av på samlinga, og overlèt dette samarbeidet til Bjørg Melbø Ratvik. Ho gav eit svært godt inntrykk og bidrog m.a. med opplæring rundt tariffavtalar og lønsoppgjær. I tillegg til fleire aktuelle tema bidrar også tillitsvalgtkonferansen til å bygge nettverk og skape kontakt mellom skular og tillitsvalde.

KURS FOR NYE SKOLELEDERE

Som erstatning for det planlagte kurset under Folkehøgskoleuka, vart det i oktober arrangert kurs for nye leiarar i FHF, i Brugata. Det har blitt undervist om skuleslaget si historie, lov og forskrift, økonomi og perspektiver på danning. Det er også viktig å invitere til samtalar der ein blir kjent med både kvarandre og tilsette i Brugata.

F.v: Per Ketil Berg, rektor Idrettsskolen Numedal, Amund Oserud Bentzen, ass.rektor Romerike, Viggo Bjørge, rektor Manger, Axel Rosenberg, avd.leder Ringerike, Jonas Bjørgum, adm.konsulent Hallingdal, Hanne Vilja Sagmo, rektor Namdals, og Turid Bekkeoset Sæther, avd.leder Sandefjord.

KURS I SEKSUELL DANNEELSE 12. – 13. DESEMBER

Vi har gledet av å invitere til kurs og workshop i seksuell danning med den fantastiske kursholderen Mette Øyas Madsen på The Well i Oslo.

Landskapet for kjønn, kropp og seksualitet har vært under stor forvandling de siste årene. Bare tenk på MeToo, det store fokuset på kjønnsidentiteter, mange unges kroppslige mistrivsel, oppgjøret med og maktmisbruk eller debatten om en samtykkelov. Disse temaene aktualiseres når mange unge bor tett sammen på internat på folkehøgskolene.

Kurset er lagt opp som en workshop hvor deltakerne får teste ulike pedagogiske opplegg. Det vil i tillegg bli forelesninger, samtaler og hygge.

MEDLEMS- FORDELER KORT FORTALT:

Engasjement i lønns- og arbeidsforhold:

Folkehøgskoleforbundet gir sine medlemmer mulighet til engasjement og innsats for å bedre egne og arbeidskollegers lønns- og arbeidsforhold.

Kurstilbud i Folkehøgskoleforbundet:

Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmer og tillitsvalgte gratis kurs og skolering i tariff – og forhandlingskunnskap, arbeidsrett og tillitsvalgtarbeid.

Forsikringsordninger: Folkehøgskoleforbundet tilbyr medlemmene gunstige forsikringsordninger i samarbeid med Utdanningsforbundet og Tryg Forsikring.

Fortløpende informasjon: Som medlem i Folkehøgskoleforbundet får du fortløpende informasjon om tariffsaker og andre forhold som berører din arbeidssituasjon. Dette skjer gjennom tillitsmannsapparatet, elektronisk nyhetsbrev, Folkehøgskoleforbundets hjemmesider og medlemsbladet «Folkehøgskolen».

Utvalg for alle: Folkehøgskoleforbundet har etablert utvalg for lærere, utvalg for praktisk personale og et skoleutviklingsutvalg. For rektorene er det etablert et eget landsdekkende lokallag.

Vil du vite mer:
frilyntfolkehogskole.no/fhf/medlem/

“EMPOWERING TOMORROW” - KURS PÅ NANSENSKOLEN

I regi av Nordisk folkehøgskoleråd, og med støtte frå Nordisk Ministerråd, bli det arrangert eit kurs for unge ukrainarar på Nansenskolen. Målgruppa er ukrainske ungdommar som bur i dei nordiske landa. Dette skjer i februar, og er ei oppfølging av eit liknande kurs som vart halde i juni 2024. Det blir fokus på korleis det er å leve som unge ukrainarar i eit nordisk, demokratisk land. I god folkehøgskuleånd er programmet lagt opp med morgonsamlingar, workshops, erfaringsutveksling, forelesingar og samtalar. Kurset blir arrangert i samarbeid med fleire ukrainske organisasjonar og Nansen Fredssenter, som også er teknisk arrangør.

KURS FOR NYE LÆRERE DEL 2: 6–7. JANUAR

Kurset gir en solid innføring i skoleslaget. Gjennom foredrag, oppgaver, samtaler og sosialt samvær vil deltakerne lære mer om skoleslagets idégrunnlag og historie, folkehøgskole-pedagogikk, etiske utfordringer i hverdagen, og ellers dele forventninger og bekymringer om sin nye jobb i fellesskap. Med andre ord, deltakerne vil bli kjent med grunntenkningen i norsk frilynt folkehøgskole. VI arrangerte første del av kurset på ROMerike folkehøgskole i august, og nå følger vi opp med ny samling. Her deler vi erfaringer og opplevelser fra første halvår. Kursted er The Well.

VERDENS MINSTE BOKHANDEL

Visste du at vi selger bøker på våre nettsider? Du finner et rikt utvalg av folkehøgskolelitteratur. I tillegg til sangboken vår, selvfølgelig. Vi sier vi er verdens minste bokhandel, men besøk gjerne siden og la deg overraske. Det er som kjent ikke størrelsen det kommer an på. www.folkehogskoleforbundet.no

NYE EPISODER AV PODCASTEN “DANNINGSREISA”

Framover mot jul blir det ukentlig lagt ut nye episoder av podcasten «Danningsreisa». Lytt til opptak fra Arendalsuka der ulike aktører har refleksjoner og perspektiver på reiser med innhold og mening. Podcasten finnes her: www.danningsreisa.no. Den kan også søkes opp på Spotify.

LANDSMØTET 2025 TIL KARMØY FOLKEHØGSKULE

Rektor Jarle Nilsen ved Karmøy folkehøgskule ønsker velkommen til landsmøtet i Folkehøgskoleforbundet – mai 2025

Styre i Folkehøgskoleforbundet har bestemt at landsmøtet 2025 for skal leggst til Karmøy folkehøgskule. Landsmøtet er skuleslaget sin viktigaste demokratiske møteplass der ein drøftar og tar beslutningar om folkehøgskulen sitt politiske program. Ein er såleis med å styre retninga for rørsla og dei oppgåver som styret skal arbeide med dei komande fire åra. Fram mot landsmøtet blir det sett ned ei nemnd som arbeider med ein revisjon av idé- og prinsippprogrammet for FHF. Dette blir sendt ut til alle lokallag i god tid før landsmøtet, og blir drøfta og ev. endra etter diskusjonar på møtet.

Alle lokallag kan stille med sin delegat med stemmerett. Det er gratis reise og opphald for delegatar. Alle andre medlemmer kan delta med talerett. Det blir i tillegg til drøftingar også eit fagleg og sosialt innhald! Bli med på landsmøtet på Karmøy 2025!

Angelina, Einar og Espen

NYTT FRA IF

15. NOVEMBER

I skrivende stund før 15. november så blir det spennende hvor mange søknader som kommer inn før den nye opptaksdatoen og hvor mange som takker ja til plass etter den nye opptaksdatoen. Og så blir det spennende hvordan resten av søknadsåret blir. Vi krysser fingrer for at folkehøgskolen får et velfortjent løft i antall elever.

Speeddating på lederforum.

Styreleder i IF – Morten Eikenes takket daglig leder i IF, Dorte Birch, for suveren innsats.

ÅRSMØTET I IF

IF hadde sitt årsmøte i forbindelse med Lederforum i starten av november. Der ble følgende gjenvalgt i styret til IF:

- Morten Eikenes, Ringerike folkehøgskole, styreleder
- Astrid Moen, Sund folkehøgskole, styremedlem
- Tormod Gjersvold, Trøndertun folkehøgskole, varamedlem

På årsmøtet ble det også diskutert hvordan folkehøgskolene kan hjelpe hverandre og skoleslaget som helhet med å få flere søkere. Ungdommer i Norge har for liten kjennskap til folkehøgskole og vi trenger at så mange ungdommer som mulig får snakke med og høre fra folkehøgskolefolk.

Om alle folkehøgskoler inviterer inn eller besøker sine lokale videregående skoler, og kanskje også ungdomsskoler, så vil vi samlet sett nå vesentlig bredere ut enn det vi sentral kan få til med vår skolebesøksturne. Vi vet at jo mer ungdommer vet om folkehøgskole, jo mer positive er de. Vi har derfor alt å vinne på at mange ungdommer møter en folkehøgskole.

Dorte Birch

Eksklusiv mulighet til alle lesere av Folkehøgskolen HVER TIENDE BOK PÅ KJØPET!

Send din bestilling til fhf@folkehogskole.no

(Tilbudet gjelder kun ut 2024. Merk e-posten med "tilbud")

459,-

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE
4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE
3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Mariann Aaland
www.buskerud.fhs.no

BØMLO FOLKEHØGSKOLE
5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKOLE
2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

EVJE FOLKEHØGSKOLE
4735 Evje
Tlf.: 37 88 60 05
Rektor: Steinar Bruun
www.evjefhs.no

FANA FOLKEHØGSKOLE
5259 Hjeltestad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Tore Haltli
www.fanafhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKOLE
Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Silvia van Hesik Førde
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE
1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Anja Helene Stidahl
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE
7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Arnhild Finne
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKOLE
2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Arne Ruste
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKOLE
3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Konstituert rektor: Nina Hafnor
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKOLE
5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

HARSTAD FOLKEHØGSKOLE
9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Harald Markussen
www.trondarnes.fhs.no

**IDRETTSSKOLEN
– NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE**
3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Per Ketil Berg
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKULE
4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Monica Cecilie Høien
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKULE
4291 Kopenvik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Jarle Nilssen
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE
8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Lisa Blom
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKULE
5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Viggo Bjørge
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKULE
6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: Rune Hovde
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE
7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Hanne Vilja Sagmo
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN
2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Signe Therese Strøm
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK
3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKEHØGSKOLAN
Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Jonatan Rask
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKULE
6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE
8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistkole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE
9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE
7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Arild Moen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKULE
2630 Ringebru
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringebu.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE
3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE
2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SANDEFJORD FOLKEHØGSKOLE
3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Fredrik Møller-Hansen
www.skiringsdal.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKULE
3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Kristine Rønning
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKULE
4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: David Menger
www.setesdal.fhs.no

SKAP KREATIV FOLKEHØGSKOLE
Neseveien 1
4514 Mandal
Rektor: Hanne Christine Seyffarth-Fuglestveit
www.skapmandal.no

SKJEBERG FOLKEHØGSKOLE
1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGN FOLKEHØGSKOLE
7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKULE
6856 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE
2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Siri Thorson
www.solbakken.fhs.no

STAVANGER URBAN FOLKEHØGSKOLE STUF
4014 Stavanger
Tlf.: 93 08 62 77
Rektor: Geir Bakken
www.stufskole.no

STORD FOLKEHØGSKULE
5411 Stord
Tlf.: 40 40 17 53
Konstituert rektor: Irene Fatland
www.stordfhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE
7670 Inderøy
Tlf.: 53 47 01 00
Rektor: Eirik Stensland
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKULE
5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 61 14 27 01 10
Rektor: Bente Sjø
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE
2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Elin Evenrud
www.toneheim.no

TORSBUS FOLKEHØGSKULE
7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TOTEN FOLKEHØGSKOLE
2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TRØNDERTUN FOLKEHØGSKOLE
7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Tormod Gjersvold
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE
8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Mette Haustreis
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKOLE
5704 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Siren Øyan Kulbeck
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØGSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE
3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Ann-Kristin Malmquist
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE
5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Lena Andresen
www.aasane.fhs.no

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Internatleder og lærer på lederlinja ved Seljord folkehøgskule, Marit Lien Homme, ble utfordret av Anne Grete Grimseth Mo fra Jæren fhs.

JUNIKVELD

Å, flytt deg nærmere inn til meg
her på kjøkkentrammen!
Den er så svimlende kort den stund
vi mennesker er sammen.

Hans Børli har skrevet et helt nydelig dikt som heter *Junikveld*, og det passer vel perfekt nå i november. Det siste verset er så fint, så det vil jeg gjerne dele.

Marit Lien Homme utfordrer tidligere kollega, Magne Ekker, inspektør på Nansenskolen.